

**UNIVERZA V LJUBLJANI**  
**FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

**Rok Kovše**

**BALKANIZACIJA GRUZIJE**

**Diplomsko delo**

**Ljubljana 2006**

**UNIVERZA V LJUBLJANI**  
**FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

**Rok Kovše**

**Mentor: docent dr. Vladimir Prebilič**

**BALKANIZACIJA GRUZIJE**

**Diplomsko delo**

**Ljubljana 2006**

## **ZAHVALA**

*Zahvaljujem se svojim staršema in bratu  
za vso izkazano podporo in zaupanje.*

*Hvala tudi vsem, ki ste me spremljali v času  
študija, me spodbujali, pomagali in stali ob  
strani.*

## **BALKANIZACIJA GRUZIJE**

Balkanizacija je proces razpadanja države na manjše enote, na podlagi etničnih, političnih ali drugih razlik. Nove enote so neučinkovite in med seboj v sovražnih odnosih. Prihaja do posredovanja velesil in intervencionizma. Balkanizacija se odraža na področju političnega dogajanja, področju gospodarstva, v stopnji in razvitosti organiziranega kriminala ter korupcije, v posredovanju velesil, regionalnem geopolitičnem ravnotežju. Ali se je v Gruziji odvijal proces balkanizacije sem preverjal na podlagi petih indikatorjev: 1. prisotnost oboroženih konfliktov, 2. način predaje oblasti, izvedba volitev in upoštevanje načel demokracije, 3. gibanje BDP na prebivalca, 4. razširjenost organiziranega kriminala in korupcije, 5. prisotnost tujih sil na ozemlju Gruzije. Z analizo prej omenjenih indikatorjev sem ugotovil, da se je v Gruziji po osamosvojitvi odvijal proces balkanizacije. Gruzija je od leta 1990 pa do danes precej napredovala, vendar se še vedno spopada s težavami, ki spodkopavajo njeno notranjo enotnost. V ugodnih okoliščinah in ustreznih spodbudah bo stopila na pot stabilne demokracije, kar bi imelo pozitivne učinke za vso kavkaško regijo.

**Ključne besede:** balkanizacija, Gruzija, etnični konflikti

## **BALKANIZATION OF GEORGIA**

Balkanization is a process in which state disintegrates on smaller units, on the basis of ethnical, political or other differences. New units are ineffective and have hostile relations. There is interference of superpowers and interventionism. The process of balkanization reflects itself on the area of political activities, economy, in the level and development of the organized crime and corruption, in the level of intervention of superpowers and in the regional geopolitical balance. The analysis of the process of balkanization in Georgia was based on the five indicators: 1. presence of the armed conflicts, 2. consideration of the principles of democracy in case of handing over the authority and elections, 3. state of GDP, 4. development of the organized crime and corruption, 5. presence of foreign forces on the territory of Georgia. Analysis showed that the process of balkanization was happening in Georgia since it's independence in 1990. In past decade the conditions in Georgia improved much, but there are still some problems that are undermining its inner unity. In favorable circumstances Georgia will follow the path of stable democracy.

**Key words:** balkanization, Georgia, ethnical conflicts

## KAZALO VSEBINE

<b>UVOD</b> .....	<b>8</b>
<b>1. METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR</b> .....	<b>9</b>
1.1 PREDMET IN CILJI PREUČEVANJA .....	9
1.2 HIPOTEZE .....	9
1.3 STRUKTURA ANALIZE IN METODOLOGIJA DELA .....	10
1.4 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV .....	11
1.4.1 <i>ETNIJA, ETNIČNOST, ETNIČNA SKUPINA</i> .....	11
1.4.2 <i>ETNIČNE MANJŠINE</i> .....	12
1.4.3 <i>ETNIČNI KONFLIKTI</i> .....	13
1.4.4 <i>INTERVENZIONIZEM</i> .....	15
1.4.5 <i>NACIONALIZEM</i> .....	16
<b>2. BALKANIZACIJA</b> .....	<b>18</b>
2.1 ZGODOVINA BALKANIZACIJE .....	18
2.2 POMEN POJMA .....	21
<b>3. GRUZIJA</b> .....	<b>28</b>
3.1 SPLOŠNO O GRUZIJI .....	28
3.1.1 <i>NARAVNE RAZMERE</i> .....	28
3.1.2 <i>PREBIVALSTVO IN POSELITEV</i> .....	29
3.1.3 <i>DRŽAVNA UREDITEV</i> .....	29
3.2 KRATEK PREGLED ZGODOVINE .....	32
3.3 ETNIČNE MANJŠINE .....	34
3.4 VERA.....	39
<b>4. BALKANIZACIJA GRUZIJE</b> .....	<b>41</b>
4.1 INDIKATORJI BALKANIZACIJE .....	42
4.1.1 <i>PRISOTNOST OBOROŽENIH KONFLIKTOV</i> .....	42
4.1.2 <i>POLITIČNO DOGAJANJE</i> .....	44
4.1.3 <i>PRISOTNOST TUJIH SIL</i> .....	51
4.1.4 <i>KORUPCIJA IN ORGANIZIRAN KRIMINAL</i> .....	54
4.1.5 <i>GOSPODARSTVO</i> .....	54
<b>5. VERIFIKACIJA HIPOTEZ</b> .....	<b>58</b>

<b>6. SKLEP</b> .....	<b>62</b>
<b>7. VIRI</b> .....	<b>63</b>
7.1 KNJIGE, ZBORNIKI, ČLANKI.....	63
7.2 INTERNETNI VIRI.....	65

#### **KAZALO SLIK**

SLIKA 4.1: KARTA GRUZIJE.....	28
-------------------------------	----

#### **KAZALO TABEL**

TABELA 1.1: TIPOLOGIJA KONFLIKTOV .....	13
---	----

**SEZNAM KRATIC:**

<b>IMF</b>	International monetary found (Mednarodni monetarni sklad)
<b>ISFED</b>	International Society for Fair Elections and Democracy (Mednarodno združenje za poštene volitve in demokracijo)
<b>KVSE</b>	Konferenca za varnost in sodelovanje v Evropi
<b>OVK</b>	Osrednja volilna komisija
<b>OVSE</b>	Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi
<b>SMK</b>	Državljanska zveza Gruzije
<b>SND</b>	Skupnost neodvisnih držav
<b>UNOMIG</b>	United Nations Observer Mission in Georgia (Opazovalna misija Združenih narodov za Gruzijo)
<b>ZN</b>	Združeni narodi

## UVOD

Poglavitni problem, s katerim se po koncu hladne vojne sooča mednarodna skupnost, je vse večji družbeni separatizem in fragmentacija. Ta problem definira družbeno realnost po vsem svetu, v večini velikih družb in v vseh vidikih življenja. Gre za, v nekaterih primerih, nasilno drobljenje narodov glede na etnično pripadnost, raso ali vero. Ti procesi so bili najbolj očitni ob razpadu Jugoslavije in Sovjetske zveze, vendar pa niso omejeni samo na propad komunističnih režimov in zamenjavo komunizma z nacionalizmom. Procese je mogoče zaznati tudi v razvitih nacionalnih državah brez odkritih separatističnih gibanj, ki jim preti neenotnost. Etnično motivirano nasilje postaja pomemben dejavnik v politiki. Zanimivo je, da gre ta proces drobljenja z roko v roki s sodobnimi integracijskimi procesi. Toda kljub integracijskim naporom in trudu, da bi zgradili nov svetovni red, ki bi temeljil na skupnih demokratičnih načelih, še vedno obstajajo močni protiintegracijski tokovi, ki koreninijo v separatističnih idejah. Nastaja nova bipolarnost v globalni politiki. Toda kje tičijo vzroki za ta velik preobrat? Najbolj očitni razlog bi lahko bil propad komunizma, ki je zatiral nacionalne razlike. Po zlomu komunizma v Sovjetski zvezi, razpadu Jugoslavije in v procesih, ki so zajeli Vzhodno Evropo, lahko vidimo oživitev močnih nacionalnih in etničnih čustev, ki so vseskozi vrele pod površjem. Toda če so komunistični režimi s silo ljudem vsiljevali enotnost, potem so tudi dosegli enoten odgovor s strani svojih nasprotnikov. Med ZDA in zahodnoevropskimi državami je prišlo do visoke stopnje sodelovanja, zelo različne nacije so uspešno sodelovale, ne samo na področju trgovine, ampak tudi na področju diplomatskih in varnostnih zadev. Kljub temu da razpad Sovjetske zveze predstavlja pomemben zgodovinski mejnik, pa so se prej omenjeni trendi začeli pojavljati pred padcem berlinskega zidu. Etnično, nacionalno in rasno zavedanje je bilo v porastu na obeh straneh železne zaves, manjšalo se je zaupanje v centralno oblast. Pogled nazaj nam razkrije, da je zgodovino zahodnega sveta zaznamoval ciklični vzorec, v katerem so se menjala obdobja, v katerih so prevladovali ideje o enotnosti z obdobji, ko je prevladovala fragmentacija. Obstaja verjetnost, da smo trenutno na pragu menjave ciklov, vprašanje je, ali se bomo pomaknili proti vse večji fragmentaciji in nasilju ali proti tolerantnosti in racionalnosti.



# 1. METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

## 1.1 Predmet in cilji preučevanja

Če bi lahko izpostavili prevladujoče dejavnike, ki so zaznamovali prelom stoletja oz. dogajanje v mednarodni skupnosti po koncu hladne vojne, potem bi to nedvomno morali biti etnični konflikti. Na tak ali drugačen način so z njimi povezane vse večje spremembe, ki so se zgodile v mednarodni skupnosti npr. razpad Jugoslavije in Sovjetske zveze. Vendar so etnični konflikti samo odraz širših družbenih procesov in tokov, ki potekajo v svetu in za katere sta značilna predvsem vse večja fragmentacija in delitev na podlagi takšnih in drugačnih značilnosti. V zvezi s temi procesi se največkrat omenja pojem balkanizacija, ki naj bi se pojavljala v vseh segmentih družbenega življenja. Kaj se torej skriva pod tem pojmom, kakšne procese opisuje in kje se ti najbolj odražajo? To so vprašanja, ki so me vodila pri izdelavi diplomske naloge. Na vprašanja sem poskušal odgovoriti na konkretnem primeru postkomunistične države Gruzije, v kateri so se odvijali procesi, ki naj bi bili značilni za balkanizacijo. Predmet proučevanja je torej proces balkanizacije v Gruziji in dogajanje v njej po razpadu Sovjetske zveze. Namen diplomskega dela je predstaviti proces balkanizacije, njegov razvoj in pomen, ter predstaviti dogajanje v Gruziji po razpadu Sovjetske zveze. Cilj preučevanja pa je ugotoviti, ali se je v Gruziji odvijal proces balkanizacije ali ne.

## 1.2 Hipoteze

V diplomskem delu sem si zastavil dve hipotezi, glavno in izvedeno. Glavna hipoteza se navezuje neposredno na cilj diplomske naloge in se glasi:

- V Gruziji se je v času od razpada Sovjetske zveze odvijal proces balkanizacije.

S pomočjo izvedene hipoteze pa bom poskušal definirati proces balkanizacije in poiskati indikatorje, na podlagi katerih bom nato preverjal glavno hipotezo. Izvedena hipoteza se glasi:

- Balkanizacija je kompleksen proces razpadanja države na manjše geografsko-politične enote, ki se odraža na več različnih področjih družbenega življenja.

### 1.3 Struktura analize in metodologija dela

Naloga je sestavljena iz dveh delov. V prvem delu se ukvarjam z balkanizacijo, nastankom pojma, njegovo zgodovino in pomeni, v drugem delu pa sem predstavil dogajanje v Gruziji po razpadu Sovjetske zveze ter na podlagi indikatorjev ugotavljal, ali se je v Gruziji odvijal proces balkanizacije ali ne. Pri izdelavi naloge sem naletel predvsem na problem pomanjkanja virov, tako za poglavje o balkanizaciji kot tudi za poglavje, kjer se ukvarjam z Gruzijo.

Obstaja veliko razprav s številnih področij, ki uporabljajo pojem balkanizacija, vendar ta pojem ni nikjer konkretno razložen. Zato se v nalogi v veliki meri opiram na knjigo Marie Todorove *Imaginarij Balkana*, ki je svojo akademsko pot posvetila Balkanu in pomenom, ki ga spremljajo. V tem delu je tudi lepo predstavljena problematičnost uporabe pojma balkanizacija, na katero opozarjam v poglavju o balkanizaciji. V diplomski nalogi se s tem vprašanjem ne ukvarjam, ampak pojem balkanizacija obravnavam kot pojem za opisovanje procesov, ki so se v zadnjih desetletjih odvijali ob razpadu nekaterih večetničnih držav. Menim, da je to smiselno, saj se je sklop pomenov, ki obdaja besedo Balkan in njene izpeljanke, dodobra zasidral v besedišču in razmišljanju ljudi, tako na akademski kot tudi na splošni ravni. Ob pregledu literature, ki se ukvarja z razlago besed, sem ugotovil, da obstaja precej različnih, bolj ali manj podrobnih opisov in definicij balkanizacije. Iz množice slovarjev, enciklopedij in leksikonov sem poskušal izbrati relevantne, predvsem pa dosegljive vire, da bi s tem dosegel vsaj minimalno stopnjo objektivnosti. Na ta način sem poskušal poiskati pomen pojma in indikatorje, na podlagi katerih bi lahko sklepali na prisotnost procesa balkanizacije.

Problem z dosegljivostjo virov se je pojavil tudi v drugem delu naloge, pri predstavitvi dogajanja v Gruziji. Kot glavni vir sem namreč uporabljal elektronsko verzijo publikacije *Jane's Sentinel*, ki se je izkazala kot zelo izčrpen vir informacij. Vendar pa je ob uporabi samo enega vira vprašljiva objektivnost, ki bi jo lahko dosegel šele s primerjavo različnih virov.

Pri delu sem uporabljal predvsem naslednje metode: deskriptivno metodo, metodo analize primarnih, sekundarnih in internetnih virov ter metodo primerjalne analize. Deskriptivna metoda je uporabljena za opredelitev in razlago temeljnih pojmov. V prvem delu naloge, kjer se ukvarjam z balkanizacijo, sem uporabljal metodo analize sekundarnih virov za predstavitev procesa balkanizacije ter primerjalno analizo za primerjavo različnih definicij in razlag

balkanizacije. V drugem delu naloge pa sem se opiral predvsem na analizo primarnih, sekundarnih in internetnih virov.

## 1.4 Opredelitev temeljnih pojmov

### 1.4.1 ETNIJA, ETNIČNOST, ETNIČNA SKUPINA

Etnija je skupina ljudi, ki jih povezuje občutek skupne pripadnosti, govorijo isti jezik, navadno živijo na skupnem naselitvenem območju in se po načinu življenja ter kulture razlikujejo od svojih sosedov (Javornik 1997: 1030). V slovarju sodobne politike pa zasledimo, da se termin etnija nanaša na kompleksno kombinacijo rasnih, kulturnih in zgodovinskih značilnosti, na podlagi katerih so človeške skupine včasih razdeljene v posebne, lahko tudi sovražne, politične družine (Robertson 2002: 171).

Etničnost je nov izraz, njegov pomen pa se razteza od »narave« ali »kakovosti« etnične skupnosti do različnih vidikov, ki navzven izkazujejo to »naravo« ali »kakovost«. Z etničnostjo pa razumemo tudi »pogoje« in »razmere« pripadanja kaki skupnosti, ki jo imamo za etnijo. S tem označujemo tudi etnično zavest ali celo etnični ponos. Pojem etnije in etničnosti se navezuje na štiri kontinuitete: teritorialno, biološko-genetično, kulturno in lingvistično (Južnič 1987: 222-223). Določene objektivne značilnosti pripisuje etniji tudi Hannum v Enciklopediji nacionalizma. Te so: značilne fizične lastnosti, dejanski ali verjetni skupni izvor in kultura. Vendar pa etniji manjka subjektivni občutek politične identitete, na podlagi katere bi se lahko imenovala narod (Hannum 2001: 405). Anthony Smith definira etnično skupino kot skupino, ki deli naslednje osnovne lastnosti: skupinsko ime, verovanje v skupni izvor, skupni zgodovinski spomin, elemente skupne kulture, kot sta jezik ali religija, ter vezanost (čeprav le zgodovinska ali sentimentalna) na določen teritorij (Kaufman 2001: 16). Za razliko od drugih avtorjev pa je za Enloevo etničnost politične narave. Služi namreč kot temelj za mobiliziranje interesnih skupin in predstavlja dejavnik v ustvarjanju, razvoju in vzdrževanju najmočnejšega političnega aparata – države (Enloe 1990: 11).

Bolj natančno lahko opredelimo etnijo, če jo primerjamo s »konkurenčnimi pojmi« (Hannum 2001: 405). Prvi tak izraz je domorodno ali naravno ljudstvo, pod katerim razumemo takšno obliko etničnega povezovanja, ki ohranja etnično identiteto prek svojega jezika in kulture, lastnega teritorija in posebne družbene organiziranosti, ki temelji na sorodstvenih vezeh. Naslednji »konkurenčen pojem« je izraz narod. Ta se uporablja za označevanje različnih

etničnih skupin, njegov izvor pa kaže predvsem na pomen skupnega biološkega izvora članov skupine. Nastajanje narodov ni nekaj dokončnega, to je dolgotrajen zgodovinski proces, ki ga vsaka generacija na novo občuti in opredeli. Narod je rezultat tako subjektivnih, kot tudi objektivnih dejavnikov. Ljudje se prepoznavamo kot pripadniki naroda po svoji volji, s subjektivnim občutenjem lastne narodnosti. Objektivni dejavniki, ki pomagajo ustvariti narod, pa so vladarske ambicije, širjenje centralne oblasti, revolucije ipd. Tretji pojem je nacija. Pod tem izrazom razumemo narod kot družbenopolitično kategorijo. Narod vzpostavi suvereno politično oblast nad določenim ozemljem, na katerem potem poteka njegovo avtohtono kulturno in gospodarsko življenje. V tem pomenu je nacija enaka nacionalni državi, tj. z načinom organiziranja globalne družbe, v kateri obstaja osrednja državna oblast, njeni prebivalci pa čutijo pripadnost naciji in imajo do svoje države – nacije tudi lojalen odnos (Barle in drugi 1995: 232-245).

#### 1.4.2 ETNIČNE MANJŠINE

V svetu in literaturi ne obstaja neka splošno sprejeta definicija manjšine. Francesco Capotorti, posebni poročevalec Združenih narodov, ki je bil zadolžen za pripravo posebne študije o pravicah pripadnikov etničnih, verskih in jezikovnih manjšin, je v luči 27. člena Pakta o državljanskih in političnih pravicah (Komac 2002: 25) opredelil manjšino kot »skupino, ki je številčno manjša kot preostali del populacije države, se nahaja v nedominantnem položaju in katere pripadniki, ki so državljani te države, imajo etnične, verske ali jezikovne značilnosti, ki se razlikujejo od preostalega dela populacije in kažejo, čeprav samo implicitno, občutek solidarnosti, ki je usmerjen k ohranitvi njihove kulture, običajev, vere ali jezika« (Komac 2002: 97). Vendar Petrič (Petrič 1977: 90) pravi, da »za narodne manjšine ni smotno opredeljevati tistih narodov, ki živijo v okvirih kake večnacionalne države. V takem primeru nimamo opraviti z zagotavljanjem ali kršitvami manjšinskih pravic, temveč je jedro vprašanja v spoštovanju ali nespoštovanju načela o pravici narodov do samoodločbe«. Ta opazka je pomembna za razpravo o narodih znotraj Ruske federacije, prav tako poudarek Roterjeve, da na zahodu države gradijo svoje narode, na vzhodu pa narodi oblikujejo svoje države. Tako je zahodni koncept države definiran teritorialno, medtem ko je Vzhodna Evropa 18. in 19. stoletja sestavljena iz večnarodnih imperijev, ki niso želeli homogenizirati svoje populacije, čeprav je to v nadaljevanju, posledično tudi zaradi širjenja »zahodne« ideje, povzročilo precej bolj dramatične spremembe (Roter 2001: 227-230).

Opredelevanje pojma manjšina je pomembna tudi zato, ker poročilo Minority Rights Group International, ki je za leto 1994/95 pripravilo analizo o problematiki manjšin na Severnem Kavkazu, opozarja, da ima v ruskem jeziku pojem manjšina še vedno slabšalen predznak. Pojem namreč pomeni »v najnižjem delu hierarhije razvoja in zakonitih pravic«. Narodne manjšine so opredeljene kot etnične skupnosti, ki živijo zunaj svojih državnih meja, kot na primer Nemci, Armenci, Poljaki, ali pa zunaj svojih narodnih meja znotraj Ruske federacije, kot npr. Inguši, ki živijo zunaj Ingušetije (Krag in Funch 1995: 8).

### 1.4.3 ETNIČNI KONFLIKTI

Etnični konflikt je kakršnakoli oblika državljanskega spora, ko je vsaj ena izmed vojskujočih se strani mobilizirana in organizirana na podlagi etničnih linij ali na podlagi določene etnične skupine (Tishkov 1999: 576). Da bi lahko definirali etnični konflikt, je smiselno, da najprej definiramo konflikt. Kot je razvidno iz naslednje tabele, obstajajo različne oblike in tipi konfliktov:

**Tabela 1.1: Tipologija konfliktov**

OBLIKA KONFLIKTA	NASPROTNE TRDITVE	UPORABA NASILJA	PRIČAKOVANJA	PRIZNAVANJE	TIP KONFLIKTA
SPOR	divergentne trditve znotraj obstoječih institucionalnih procesov	ne	grožnje z uporabo nasilja	medsebojno priznavanje	MEDNARODNI ALI NOTRANJI SPOR
KRIZA	divergentne trditve znotraj obstoječih institucionalnih procesov	slučajno in sporadično	omejeno ali masovno nasilje	medsebojno priznavanje	MEDNARODNA ALI REŽIMSKA KRIZA
				stran ni priznana	MEDNARODNI ALI DRŽAVNI TERORIZEM
OMEJENO NASILJE	divergentne trditve, ki se izražajo z uporabo nasilja	redno, sistematično in obvladano	masovno nasilje	medsebojno priznavanje	MEDNARODNA INTERVENCIJA ALI DRŽAVLJANSKA VOJNA
				Vojskujoča se stran ni priznana	GVERILSKA VOJNA
				Nevojskujoča se stran ni priznana	PREGANJANJE
MASOVNO NASILJE	divergentne trditve, ki se izražajo z uporabo nasilja	redno, sistematično in neobvladano	uničenje ali eliminacija	medsebojno priznavanje	MEDNARODNA VOJNA
				vojskujoča se stran ni priznana	DRŽAVLJANSKA VOJNA
				Nevojskujoča se stran ni priznana	GENOCID

Vir: [http://www.usc.edu/dept/LAS/ir/cews/html\\_pages/codinprocedure.htm](http://www.usc.edu/dept/LAS/ir/cews/html_pages/codinprocedure.htm) (8. 2. 2005).

Konflikti se lahko torej pojavljajo v različnih oblikah in so različnega tipa, opozoriti pa je potrebno še na dejstvo, da vsak konflikt ni oborožen spopad. Uppsala Conflict Data Project definira oboroženi spopad kot tekmovalno nezdržljivost, ki zadeva vlado in/ali teritorij, kjer uporaba oborožene sile med dvema stranema, pri čemer je vsaj ena izmed njih vlada države, vodi v vsaj 25 z bojem povezanih smrti (Wallensteen in drugi 2001: 629-644). Oboroženi spopad lahko nadalje delimo v tri kategorije. Prvo predstavlja manjši oboroženi spopad, ki zahteva vsaj 25 z bojem povezanih smrti letno in manj kot 1.000 z bojem povezanih smrti v času spopada. Druga kategorija je srednje velik oboroženi spopad, ki naj bi prav tako zahteval vsaj 25 z bojem povezanih smrti letno in skupno število vsaj 1.000 mrtvih, vendar manj kot 1.000 v kateremkoli letu. Zadnja kategorija predstavlja vojno, za katero je kriterij vsaj 1.000 z bojem povezanih smrti letno (Gleditsch in drugi 2002: 618-619).

Kaj torej je etnični konflikt? S tem vprašanjem se v svoji knjigi *Modern hatreds* ukvarja Kaufman (Kaufman 2001: 1-47). Po njegovem lahko vzroke za etnične konflikte razvrstimo v dve kategoriji. Prvo razlaga teorija racionalne odločitve, medtem ko lahko drugo razložimo s psihološkimi argumenti.

Teorija racionalne odločitve vidi etnične skupine kot koalicije, oblikovane na podlagi racionalnega poskusa tekmovanja za redke dobrine v kontekstu družbenih sprememb, ki jih je prinesla modernizacija. Kot osnova te teorije so se razvili trije pristopi: ekonomski pristop, trdi racionalistični pristop in mehki racionalistični pristop. Ekonomski pristop kot argument za etnične vojne navaja gospodarsko skrb, kot je na primer distribucija – revnejša področja želijo odcepiti, ker menijo, da jih centralna oblast diskriminira, bogata pa ne želijo s sabo vleči revnejših področij. Kaufman ne verjame v ta pristop, saj meni, da za večino ljudi etnična državljanska vojna ni ekonomsko racionalna (Kaufman 2001: 18). Drugi pristop je trdi racionalistični pristop, katerega zagovorniki so Russel Hardin in ostali. Ti menijo, da lahko etnično vojno razložimo na podlagi individualnih racionalnih želja po osebni varnosti (Russel Hardin v Kaufman 2001: 19). Po mnenju Davida Lakea in Donalda Rotchilda je rezultat varnostna dilema, v kateri dejanja samoobrambe posamezne skupine ogrožajo drugo, kar vodi v eskalacijo nasilja. Vendar pa Kaufman nasprotno pravi, da nastajajoča anarhija ne povzroča varnostne dileme, temveč povzroča etnično mobilizacijo (Kaufman 2001: 20-21). Zagovornika tretjega pristopa, mehkega racionalističnega pristopa, sta Alvin Rabushka in Kenneth Shepsle. Po tem pristopu so vrednote ekstremističnih skupin osnovni vzrok etničnega

nasilja. Ta pristop poudarja moč elit pri izrabljanju etnije kot instrumenta za zadovoljevanje lastnih potreb (Kaufman 2001: 21-21).

Po Kaufmanu lahko sovražna občutja, ki povzročajo varnostno dilemo, razložimo s pomočjo psiholoških teorij. Primordializem temelji na stališču Harolda Isaacs, da je osnovna skupinska identiteta sestavljena iz že obstoječega niza obdaritev in identifikacij, ki jih vsak posameznik deli z ostalimi, od trenutka rojstva, z družino, v katero je rojen. Na podlagi tega posamezniki oblikujejo svoj pogled na svet in na to, kako svet vidi njih. Konstruktivizem pri etnični identiteti poudarja pomen idej. Etnično identiteto pa oblikujejo intelektualci. Zadnji pristop, simbolična sinteza, pa združuje oba gornja pristopa. Osnovo predstavlja argument, da se skupinska lojalnost razvije evolucijsko. Tisti, ki lahko v krizah računajo na lojalnost ostalih članov družbe, so v prednosti v primerjavi z egoisti. Pristop poudarja kulturne tendence kolektivne samoobrambe, ki se razvijejo evolutivno. Ne velja pa, da je etnično nasilje zapisano v človeških genih. Etnični voditelji šele po tem ustvarijo nacionalistične identitete, z uporabo etničnih simbolov, ki so jih že prej ustvarili znotraj etnične skupine. Osnova etnične identitete je tako »mitično-simbolni kompleks« – mešanica mitov, spominov, vrednot in simbolov, ki definirajo, ne samo, kdo je član skupine, temveč tudi kaj pomeni biti član (Kaufman 2001: 23-25).

Nujni pogoji za etnično vojno, na podlagi teorije simbolične sinteze, so torej: miti, ki opravičujejo etnično sovražnost, etnični strahovi ter priložnost za mobilizacijo in boj (Kaufman 2001: 27-34).

#### 1.4.4 INTERVENCIONIZEM

Intervencionizem je v svojem bistvu poseganje, posredovanje oz. vmešavanje v notranje ali zunanje zadeve druge države. Izhaja iz latinskega izraza *intervenio*, ki pomeni priti vmes, posredovati. Velike svetovne sile imajo interesne sfere, geografska področja, na katerih poskušajo uresničevati in zaščititi svoje gospodarske, politične, militaristične in druge interese. Do intervencionizma prihaja predvsem takrat, ko velikim silam ne ustreza družbenopolitična situacija na njihovem interesnem območju. Intervencionizem se kaže predvsem v uporabi vojaških in drugih sredstev. ZDA so se v šestdesetih letih prejšnjega stoletja zapletle v vojno v Vietnamu, od koder so se morale umakniti leta 1976. Sovjetska zveza se je na podoben način angažirala leta 1980 v Afganistanu, pred tem pa je z vojaško silo posredovala na Madžarskem leta 1956 in leta 1968 na Češkoslovaškem (Sruk 1995: 140).

#### 1.4.5 NACIONALIZEM

Množico pojavov, ki jih je mogoče uvrstiti v pojem nacionalizem, nam pove, da gre za enega izmed najbolj zapletenih pojmov v politični znanosti. Skozi zgodovino je bil primerna označba in opravičilo za mnogo stvari. Na eni strani pomeni sile, katerih cilj je zatiranje, politika iztrebljanja, netolerantnost in nasilje, po drugi strani pa vzbuja upe na svobodni in pravični družbeni red ter se enači z osvoboditvijo od političnega in socialnega zatiranja. Nacionalizem v sebi torej nosi nasprotje med osvoboditvijo in zatiranjem. Večina avtorjev poskuša razlikovati med nacionalizmom kot ideologijo in nacionalizmom kot nacionalno zavestjo, ki je značilna za skupino ljudi znotraj zaključenih geografskih in kulturnih meja.

Nacionalizem kot ideologija se je oblikoval po francoski revoluciji. V 19. in skozi 20. stoletje je postal prevladujoča politična sila, najprej v zahodni Evropi nato pa po vsem svetu.. Nacionalizem kot ideologija vsebuje tri pglavitne ideje. Prvič, populaciji, ki ima določeno stopnjo narodne zavesti, bi moralo biti omogočeno, da si ustvari institucije in zakone, na podlagi katerih si določa lastno prihodnost. Drugič, vsaka takšna populacija mora imeti določene skupne značilnosti, na podlagi katerih jo lahko označimo kot narod. Tretjič, svet je po naravi stvari razdeljen na številne narode. Kombinacija teh idej je bila podlaga za politične strategije in gibanja, ki so od 19. stoletja dalje najbolj vplivala na današnjo politično ureditev sveta. Ustvarjanje mej tako ni naraven in neizogiben proces, ampak je predvsem posledica človeškega delovanja in zgodovinskih okoliščin. Izvor ideologije se povezuje predvsem z razvojem industrializacije in kapitalizma (Miles 2004: 296-297).

V drugem pomenu se nacionalizem največkrat uporablja kot krovni pojem, pod katerega spadajo pojavi kot so nacionalna identiteta (narodnost), nacionalna zavest in narodi. V ožjem, vendar v splošnem še vedno nevtralnem pomenu, se uporablja tudi kot sopomenka za nacionalno zavest, ter označuje skupek idej in čustev, ki tvorijo konceptualni okvir narodne identitete. Narodna identiteta je ena izmed mnogih identitet (poklicna, verska, rodovna, jezikovna, ozemeljska, razredna, spolna itd.), ki pogosto obstajajo sočasno oz. se prekrivajo. Vendar narodna identiteta danes predstavlja nekaj, kar bi lahko imenovali temeljna identiteta. Ta se nanaša na več sfer družbenega življenja hkrati kot katerakoli druga identiteta, zato lahko druge identitete imenujemo sekundarne. Današnja svetovna skupnost je skupnost narodov. Sodobne družbe so po definiciji narodi, ki pa izvirajo iz entitet, ki so imele pred tem precej drugačno identiteto (Greenfeld 2001: 251-252).



Čeprav je nacionalizem enovit pojem, je v akademskih krogih sprejeto, da obstajata dva tipa nacionalizma, s pomočjo katerih razlagamo nastanek narodov in ki jih različni viri poimenujejo drugače. Ločimo politični ali kulturni nacionalizem, zahodni ali vzhodni nacionalizem, v današnjem času pa se uporablja predvsem razlikovanje med državljskim ali etničnim nacionalizmom. Vsa tri razlikovanja imajo podobno teoretično ozadje, vendar z različnimi poudarki. Razlikovanje med političnim oz. kulturnim nacionalizmom poudarja prednost in načela političnega organiziranja nasproti ukvarjanju z jezikom, književnostjo, zgodovino in običaji. Dihotomija zahod-vzhod odraža dejstvo, da je npr. pravzor političnega nacionalizma Francija kot tipična zahodna država, medtem ko lahko primere kulturnega nacionalizma iščemo na vzhodu, predvsem med slovanskimi narodi. Opozoriti je treba, da je z razlikovanjem med zahodom in vzhodom mišljen predvsem kulturni in ne geografski prostor. Iz tega izhaja tudi razlikovanje med državljskim in etničnim nacionalizmom, kjer so se zahodni narodi konstituirali predvsem na podlagi državljanstva, medtem ko so vzhodni narodi nastajali predvsem na podlagi etnične pripadnosti. Razlikovanje med državljskim in etničnim nacionalizmom sovпада tudi z razlikovanjem med političnim in kulturnim, pri čemer gre pri državljskem nacionalizmu za poudarek na instituciji državljanstva, pri etničnem pa je poudarek na isti stvarih kot pri kulturnem (Greenfeld 2001: 259).

## 2. BALKANIZACIJA

### 2.1 Zgodovina balkanizacije

Balkanizacija kot pojem ima dolgo in pestro zgodovino, ki se je začela na prehodu iz 19. v 20. stoletje, ko se je pojem prvič pojavil. Pomen pojma se v času razvoja v večji meri ni spreminjal, kvečjemu nadgrajeval in se je v zadnji fazi tudi posplošil. Na današnji pomen balkanizacije so vplivale predvsem zgodovinske okoliščine, ki so zaznamovale geografsko področje, ki ga danes imenujemo Balkanski polotok.

Beseda balkanizacija torej izvira iz besede Balkan, ki ima svoj etimološki izvor v turškem jeziku. Le-ta je besedo uporabljal za označevanje gorovja, ponavadi obraslega z gozdovi. Konkretno pa je izraz povezan z manjšo gorsko verigo, danes imenovano Stara planina, ki se nahaja na področju severne Bolgarije. Geografi zahodne Evrope iz tistega časa so bili v zvezi z velikostjo Stare planine zmotno prepričani, da se razprostira od Črnega pa vse do Jadranskega morja (Norris 1999: 7-9). Leta 1808 je tako nemški geograf August Zeune, na podlagi že omenjene zmote o velikosti gorske verige, skoval izraz Balkanski polotok, s katerim je poimenoval celotno območje med Črnim in Jadranskim morjem (Mazower 2001: 2). V zvezi z novim poimenovanjem je treba omeniti, da so geografi odkrili svojo veliko zmoto, preden je izraz prešel v širšo uporabo. Kljub temu pa je ime v drugi polovici 19. stoletja postalo širše uveljavljeno (Todorova 2001: 56-59).

Zgodovina balkanizacije se je tako začela na koncu 19. in v začetku 20. stoletja, v obdobju, ki so ga zaznamovali vrhunec evropskega imperializma, industrijska revolucija, razkroj turškega cesarstva, prva svetovna in balkanske vojne. Ta zgodovinski kontekst je v veliki meri vplival na nastanek in razvoj balkanizacije. Ob koncu 19. stoletja se je namreč pojem Balkana začel vse bolj uporabljati s političnim stranskim pomenom in ne več zgolj v geografskem smislu. V tem času je Balkan geografsko obsegal Grčijo, Srbijo, Črno goro, Romunijo in Bolgarijo, se pravi države, ki so nastale po razpadu turškega cesarstva.

Balkanizacija je svoj prvotni pomen tako dobila na podlagi prej omenjenih zgodovinskih dogodkov, ki so zaznamovali prehod iz 19. v 20. stoletje. Prvotno je označevala proces drobljenja prejšnjih zemljepisnih in političnih enot na nove, majhne nacionalne države, katerih sposobnost za samostojno življenje je vprašljiva. Zanimivo je, da pojem ni nastal v času, ko so se balkanski narodi dejansko ločevali od turškega cesarstva in ustvarjali svoje države, ampak

ob koncu 1. svetovne vojne, ko se je na obstoječem zemljevidu Balkana na novo pojavila samo Albanija. Pojem je nastal po 1. svetovni vojni zato, ker se je kot posledica razpada habsburškega cesarstva in carstva družine Romanov po njej na zemljevidu Evrope pojavilo veliko število novih držav: Poljska, Avstrija, Madžarska, Češkoslovaška, Latvija in Litva. Proces je spominjal na predhodni razkroj turškega cesarstva, izraz balkanizacija pa se je zdel primeren (Todorova 2001: 66-67). V tem obdobju se je pojem uporabljal predvsem kot politična žaljivka in kot sinonim za *Kleinstaaterei*, pojem, ki je označeval sistem majhnih, med seboj nasprotujočih si držav (Hobsbawm 1991: 31).

Izraz balkanizacija se je torej pojavil kot zapuščina 1. svetovne vojne. Prvi zapis besede najdemo v New York Timesu, dne 20. decembra 1918, ko je bil objavljen intervju z vodjo nemške tovarne električnih naprav AEG (Allgemeine Elektrizitäts-Gesellschaft) Waltherjem Rathenauom, z naslovom: Rathenau, prvi mož velike industrije, napoveduje balkanizacijo Evrope. Pojem balkanizacija v članku ni imel nobenega oprijemljivega pomena, razen pričakovanja apokaliptičnega opustošenja. Uporabljen je bil kot grožnja. V političnem besednjaku se je balkanizacija začela uveljavljati po 1. svetovni vojni, po mirovni pogodbi, ki so s sistemom mirovni pogodb določila novo razdelitev Evrope (Todorova 2001: 68-69). Prva obsežna razprava o balkanizaciji pa se je pojavila leta 1921, ko je evropski dopisnik časopisa Chicago Daily News Paul Scott Mowrer objavil knjigo, v kateri se je ukvarjal z več državami: Avstrijo, Madžarsko, Bolgarijo, Češkoslovaško, Poljsko, Romunijo, Jugoslavijo in Grčijo. Prebivalstvo teh držav je označil za zapleteno mešanico nezdružljivih ras, ki so skozi stoletja povsem ohranile identiteto. Po njegovem je bilo to območje, ki se je sedaj balkaniziralo. Pojasnil je, da ob besedi balkanizacija misli na tvorbo pestre skupine majhnih držav z bolj ali manj nerazvitim, gospodarsko in finančno šibkim, pohlepnim, spletkarskim in strahopetnim prebivalstvom, ki je neprestano žrtev nakan velesil in plen njihovih političnih apetitov. Omenjeni dejavnik tujega vmešavanja v zadeve malih držav se je zdel pisatelju tako močan, da ga je spodbudil, da je balkanizacijo v ožjem pomenu besede označil za nenehno vmešavanje tujih sil v želji po obvarovanju svojih interesnih področij. Tako si je balkanizacija priborila prostor v slovarju novinarjev in politikov ob koncu 1. svetovne vojne, ko jih je razpadanje habsburškega cesarstva in množenje malih držav spominjalo na cepitev balkanskih držav od turškega cesarstva, ki se je pričelo mnogo prej (Todorova 2001: 69).

Z začetkom 1. svetovne vojne pa vse do konca 2. se je balkanizacija kot pojem umaknila iz novinarskega in političnega besednjaka, saj dogajanje v tem obdobju ni spominjalo na procese, ki jih je pojem označeval. Druga faza rabe besede se je tako začela s procesom razseljevanja po 2. svetovni vojni. Zahodni centri moči so pojem balkanizacija uporabljali v zvezi z državami tretjega sveta, ki so bile do nedavnega njihove kolonije. Pri tem so skušali pri njih ohranjati občutek nemoči. S tem in s pomočjo ekonomske navezanosti so majhne države zadrževali znotraj meja svojega vplivnega območja. Z odcepitvijo črne Afrike od francoske skupnosti je balkanizacija prodrla v francoski in posledično angleški besednjak. S pojmom so označevali hude težave, v katerih se bo znašlo osem samostojnih afriških držav in v katerih bo nastal balkanski položaj (Todorova 2001: 70). Balkanski narodi in afriška ljudstva imajo skupno kolonialno in neokolonialno zgodovino. Oboji so bili (razen nekaj izjem na balkanski strani) ekonomsko izkoriščani, politično odvisni in kulturno kolonizirani<sup>1</sup>. Primerljivo je tudi nacionalno vprašanje v balkanskem in afriškem družbenem prostoru. Gre pravzaprav za širši in razčlenjeni splet družbenih napetosti in nasprotij, ki jih različni raziskovalci označujejo z izrazi, kot so regionalizem, nacionalizem, tribalizem, kulturni in religiozni pluralizem ali pa sekcionizem, segmentacija, fragmentacija in – balkanizacija. Vsem tem pojavom in procesom je skupno to, da težijo k izoblikovanju zaokrožene nacionalne enote. Te pa so istovetne s plemeni, etničnimi oz. narodnostnimi skupinami, pokrajinami, verskimi in jezikovnimi skupnostmi ali kako drugače opredeljenimi družbenimi enotami (Jambreč 1992: 406-408).

---

<sup>1</sup> Kolonializem je politika družbeno in še posebej gospodarsko bolj razvitih držav, ki se navzven kaže kot osvajanje, politično zatiranje in gospodarsko izkoriščanje drugih, predvsem manj razvitih, šibkejših dežel. Zahodnoevropske države, Španija, Portugalska, Francija, Nizozemska in zlasti Anglija so začele ob koncu 15. in v 16. stoletju odkrivati čezmorske dežele ter si jih podrežati. Takšne podrežene, obvladovane in izkoriščane dežele so imenovali kolonije. Proces dekolonizacije se je začel po drugi svetovni vojni; šlo je za osamosvajanje oz. osvobajanje kolonij. Ta marsikje zelo težaven proces se je v glavnem končal sredi šestdesetih let. Različne države so se iz kolonij umikale bolj ali manj spretno. Nekatere so privolile v postopno ali takojšnje osamosvajanje, hkrati pa so v teh deželah ohranile gospodarske zveze, kulturne centre, vojaške svetovalce, tehnične strokovnjake ipd. Druge so poskušale podaljševati kolonialno dominacijo z oboroženo silo in z grobimi političnimi pritiski. Formalno je bila dekolonizacija uspešna v veliki večini kolonij. Marsikje pa so velike, bogate države izigrale in preprečile dejansko osamosvojitvev – predvsem z ekonomskimi sredstvi (npr. z »gospodarsko pomočjo«, ki ohranja vladajočo elito države, ki dobiva pomoč, v popolni odvisnosti od neokolonialističnih gospodarjev). V t. i. tretjem svetu delujejo številne multinacionalne oz. transnacionalne gospodarske družbe, ki lahko na najrazličnejše načine delujejo kot faktorji bolj ali manj prikrita izkoriščanja in nadvlade. Proces odpravljanja najrazličnejših učinkov in posledic kolonializma je izredno zapleten in težaven, v mnogih primerih morda celo brezupen. Neokolonializem spretno izkorišča gospodarske, politične, kulturne, moralne idr. slabosti dežel, ki se niso mogle normalno razvijati iz svojih lastnih družbenozgodovinskih in civilizacijskih podmen (Sruk 1995: 156-157).

Nekje v tem času je prišlo tudi do posplošitve pojma, saj je ta začel izstopati iz geografskega konteksta in konteksta političnih ter mednarodnih odnosov. Avstrijec Alexander Vodopivec je v knjigi *Balkanizacija Avstrije* izrazil svoje nezadovoljstvo nad avstrijskimi ustanovami: »Balkan je bil nekoč sinonim za nezanesljivost, mrtvilo, podkupljivost, neodgovornost, slabo gospodarjenje, zatajevanje pristojnosti in meja v imenu zakona in še marsikaj.« (Todorova 2001: 70). *Balkanizacija* je bila uporabljena v zvezi z neučinkovito, zbirokratizirano in razdrobljeno državno upravo in njenimi ustanovami. Kljub temu da je pojem nastopal v drugem kontekstu, pa še ni bil povsem ločen od svojega zemljepisnega izvora. Od tega se je oddvojil predvsem v zadnjih desetletjih 20. stoletja v Ameriki. Sklicevanje na *balkanizacijo* se je dokončno ločilo od *Balkana* in se po preprostem načelu podobnosti povezalo s celo vrsto terminov, npr. *balkanizirana družba*, v kateri *balkanizacija* nastopa kot nasprotje ideala talilnega lonca, ali kot *balkanizirana domovina*, pri čemer se postavlja vprašanje ločenosti držav (Todorova 2001: 70-71). V akademskih krogih so izraz uporabljali zagovorniki različnih, pogosto nasprotujočih si političnih stališč. *Balkanizacijo* so enačili z *multikulturalnostjo*, ki pa nastopa tudi kot izraz za pretirano specializacijo in kot prisposoba za *postmodernizem* in *postkomunizem*. Harold Bloom uporablja *balkanizacijo* za poimenovanje rušenja razumskih in estetskih norm v humanizmu in družbenih vedah. *Balkanizacija* ne nastopa več zgolj v vlogi drobitve, nastanka majhnih enot, sprtih med seboj, temveč postane sinonim za *razčlovečenje*, *neestetskost* in *razrušenje civilizacije* (Todorova 2001: 71-72).

Ob koncu 20. stoletja, z razpadom Jugoslavije in oboroženimi spopadi med njenimi narodi, se je *balkanizacija* vrnila tja, kjer se je začela njena zgodovina, in sicer v enaki obliki in z enakim pomenom. Ti dogodki so pojem znova postavili v kontekst političnih in mednarodnih odnosov ter izpostavili njegov prvotni pomen. Poleg Jugoslavije je po koncu hladne vojne razpadla tudi Sovjetska zveza, procesi pri njenem razpadu in razpadu njenih avtonomnih republik so spominjali na procese, ki so se odvijali na Balkanu ob koncu 19. in 20. stoletja. Zato se je začel pojem *balkanizacija* uporabljati tudi v zvezi z razpadom Sovjetske zveze in njenih avtonomnih republik.

## **2.2 Pomen pojma**

*Balkanizacija* v osnovi torej opisuje procese, ki so v svojem bistvu negativni in nezaželeni. V akademskih krogih v zadnjih desetletjih poteka razprava o tem, ali so pojmi *Balkan*, *balkanski*, *balkanizacija*, *balkanizirati* in drugi pojmi, ki izhajajo iz besede *Balkan*, upravičeno ali neupravičeno dobili negativno konotacijo. V tem nemirnem delu jugovzhodne Evrope

nikoli ni manjkalo sporov in spopadov, celo najbolj brutalnih. Ko politolog premišlja o vsebini pojma balkanizacija, mora ustrezno upoštevati tudi te vidike in momente balkanske zgodovinske in družbene realnosti: usodno civilizacijsko razklanost Balkana – po njem poteka ločnica med vzhodnim in zahodnim krščanstvom, hkrati pa se po njem razteza na vse strani razvejana islamska enklava; babilonsko zmešnjavo narodov in jezikov; različne politične in družbenoekonomske sisteme, ki so po večini manj uspešni ali celo povsem neustrezni; desetletja trajajoče mizerne družbenopolitične razmere, ki oddaljujejo množstvo balkanskih nacij od razvitega sveta (Sruk 1995: 30). Zdi se mi potrebno opozoriti na problematiko, ki obravnava vzroke, zaradi katerih je Balkan dobil negativni pomen, ki ga nosi še danes. Le ob razumevanju in poznavanju teh vzrokov lahko Balkan in balkanizacijo uporabljamo kot nevtralen pojem, ne da bi bili označeni za nevedneža.

Danes se prvotni pomen pojma uporablja za označevanje procesov v okviru političnih in mednarodnih odnosov, v prenesenem pomenu pa tudi za označevanje procesov na drugih področjih. Pojem naj bi v splošnem označeval nestabilnost, surovost, infantilnost in čudaška pravila obnašanja. Status splošnosti pa je pridobil na podlagi metonimičnega prenosa pomena<sup>2</sup>, tako da se ga uporablja vsakokrat, ko gre za podoben kontekst (Svetlana Slapšak v Todorova 2001: 8). Da bi razumeli pomen balkanizacije moramo najprej preučiti, kako je pojem Balkan dobil negativno konotacijo. Ontologija<sup>3</sup> Balkana se namreč ne sklada s pomenom pridevnika balkanski in glagola balkanizirati. V primeru obeh pojmov je prišlo do popolne ločitve termina od konteksta, in njune uporabe v nasprotni smeri. Do tega je prišlo na podlagi dveh preprostih silogističnih<sup>4</sup> mehanizmov. Prvi je ekstrapolacijske narave, kjer se je Balkana kot resničnosti oprijel sloves nečesa slabega. Obstajajo številni nezaželeni in neprijetni pojavi, primerljivi z vzorci iz balkanske resničnosti ali iz namišljene podobe Balkana, ki jih lahko poimenujemo Balkan (Todorova 2001: 72). Ti pojavi so ustvarili nov pomen, ki je nadomestili dejanski pomen Balkana kot pojma, ki naj bi označeval geografsko-politično enoto. Težava je v tem, da je nov pomen v celoti nadomestil osnovnega. O tem se lahko prepričamo vsakokrat, ko uporabimo besedo Balkan. V kakršnemkoli kontekstu ga

---

<sup>2</sup> Razširitev pomena kake besede (besedne zveze) na podlagi logičnega razmerja dveh enot, npr. *jezik* 'govorica', ker je to nekaj, česar slušno podobo tvorimo (predvsem z organom, ki ga imenujemo *jezik*, tako da imamo tu razmerje med organom orodjem/napravo in njegovim »izdelkom«.) – Sopomenka preimenovanje (Toporišič 1992: 107).

<sup>3</sup> Filozofska disciplina, ki obravnava osnovo, vzroke in najsplošnejše lastnosti stvarnosti; načela, ki obravnavajo osnovo, vzroke in najsplošnejše lastnosti česa; iz subjektivnih pojmov sklepati na objektivni obstoj česa (SSKJ 1994: 773).

<sup>4</sup> Deduktivno sklepanje, pri katerem izhaja iz dveh trditev, izjav določen zaključek, sklep (SSKJ 1994: 1219).

uporabimo, nam v večini primerov asociira že prej omenjene nezaželene in neprijetne pojave iz balkanske resničnosti oziroma namišljeno podobo Balkana. Drugi mehanizem je interpolacijske narave; Balkan je škodljiva označba, nekje sicer obstaja slabo ali ne dovolj znana resničnost, imenovana Balkan, in ta resničnost mora ustrezati označbi, ki so ji jo nadeli (Todorova 2001: 72). Ta mehanizem deluje obratno od prejšnjega in v bistvu nadaljuje in utrjuje nov pomen, ki je nadomestil osnovnega. Iz takšnega pomena Balkana pa je nato izšel pojem balkanizacija.

Da bi lahko izpostavili dejavnike in procese, ki kažejo na balkanizacijo, moramo najprej ugotoviti, kakšen pomen mu pripisuje literatura. V slovarju Slovenskega knjižnega jezika (SSKJ, 1994: 32) tako najdemo naslednjo razlago pojma balkanizacija: »balkanizacija -e ž (á) nav. slabš. uvajanje balkanskih razmer: balkanizacija Evrope«. Sama razlaga je zelo splošna in v bistvu ne pove ničesar o pomenu pojma. Iz razlage gesla torej ne moremo razbrati, kakšen naj bi bil pomen pojma balkanizacija, razen tega, da se pojem ponavadi uporablja slabšalno in da gre za uvajanje balkanskih razmer. Kakšne naj bi bile balkanske razmere? Odgovor na to vprašanje najdemo v SSKJ na isti strani, kjer pod geslom balkanski najdemo besedno zvezo »balkanske razmere«, ki je spet označena s kvalifikatorjem slabšalno, slovar pa balkanske razmere enači z neurejenimi razmerami. Iz tega lahko sklepamo, da balkanizacija pomeni uvajanje neurejenih razmer. Balkanizacija v osnovi torej nastopa kot nasprotje urejenosti.

Slovar hrvaškega knjižnega jezika razlaga balkanizacijo precej podobno kot SSKJ. Prvi pomen balkanizacije je uvajanje in sprejemanje odnosov med narodi ali državami, ki so podobni tistim na Balkanu, drugi pa je bolj splošen in razlaga balkanizacijo kot razpadanje in delitev na več sprtih delov (Anić 1998: 43). Razlaga je zopet bolj skopa, kljub temu pa nam poda nekoliko več informacij kot tista v SSKJ. Balkanizacija je torej definirana kot nastanek odnosa med narodi in državami, ki so podobni tistim na Balkanu oz. kot razpadanje na manjše, med seboj sprte enote. Iz prejšnjega poglavja, zgodovine Balkana in iz razlage v SSKJ lahko sklepamo, kakšni naj bi bili odnosi med balkanskimi narodi in državami. Gre za neurejene, sovražne odnose, ki vodijo v razpadanje večjih geografsko političnih enot na manjše med seboj sprte enote. To nam potrjuje tudi drugi pomen v tem slovarju, ki govori o delitvi na več med seboj sprtih delov. Bistvena elementa balkanizacije sta torej razpadanje oz. delitev večjih geografsko-političnih enot in neurejeni oz. sovražni odnosi med novo nastalimi enotami.

Ob pregledu slovarjev z angleškega govornega področja ugotovimo, da se v nobenem ne nahaja razlaga samostalnika balkanizacija, v vseh pa lahko najdemo razlago glagola balkanizirati. Na podlagi razlage zato sklepamo o pomenu pojma balkanizacija. Če se nekdo ali nekaj balkanizira, se torej odvija proces balkanizacije. V Oxfordovem slovarju angleškega jezika (Wehmeier 2005: 103) glagol balkanizirati pomeni delitev regije na manjše regije, ki so v neprijateljskih oz. sovražnih odnosih. Pomen se v tem primeru navezuje na geografsko-politične enote oz. na razpadanje le-teh na manjše dele, poudarek pa je tudi na odnosih med novo nastalimi tvorbami, ki so definirani kot sovražni. V drugem angleškem slovarju, Random House Compact Unabridged Dictionary (Steinmetz 1996: 159), ima glagol balkanizirati dva pomena. Balkanizirati najprej pomeni razdelitev države, zemljepisne celote itd. na majhne, prepirljive, neučinkovite države oz. enote, kot drugo pa razdelitev skupin, območij itd., na med seboj tekmujoče, boreče se, neučinkovite frakcije (primer: gibanje za balkanizacijo manjšinskih volivcev). V tem primeru imamo torej osnovni in preneseni pomen. Osnovni pomen je podoben tistemu v Oxfordovem slovarju. Navezuje se na geografsko-politične enote, ki razpadajo na manjše enote in so v sovražnih odnosih. Novo nastale enote oz. države so definirane kot neučinkovite. V Longman Dictionary of the English Language (O'Kill 1991: 118) ima glagol balkanizirati naslednji pomen: delitev (npr. regije) v manjše in pogosto vzajemno sovražne enote. Slovar navaja, da beseda izhaja iz razdelitve Balkanskega polotoka na veliko število manjših držav, ne navaja pa časovnega obdobja, na katerega naj bi se delitev navezovala. Pomen je razložen podobno kot v prejšnjih dveh slovarjih; zopet imamo geografsko-politične enote, ki razpadajo na manjše enote in so med seboj v sovražnih odnosih, slovar pa ob pomenu navaja še etimologijo besede, vendar brez časovne umestitve. V Collins Dictionary (Butterfield 2003: 124) najdemo zopet osnovni in preneseni pomen. Balkanizirati pomeni razdeliti ozemlje na manjše; med seboj vojskujoče se države, v prenesenem pomenu pa razdelitev skupine ali organizacije na manjše frakcije. V tem slovarju se manjše geografsko-politične enote, ki nastanejo po delitvi ozemlja, med seboj vojskujejo in niso samo v sovražnih odnosih. Če torej povzamemo razlage iz vseh prej naštetih angleških slovarjev, lahko izpostavimo naslednje bistvene elemente balkanizacije: delitev geografsko-politične enote, nastanek manjših enot (držav), ki so neučinkovite, in odnose, ki so definirani kot sovražni.

Slovar nemškega jezika Duden Deutsches Universalwörterbuch (Aubert 2003: 228) pojem balkanizacija razlaga kot samostalnik, ki izhaja iz glagola balkanizirati. Balkanizirati pa dobesedno pomeni razbiti državo, kar privede do zmedenih političnih razmer oz. odnosov.



Kot primer so navedene države na Balkanskem polotoku pred 1. svetovno vojno. V tem primeru so geografsko-politične enote definirane kot države, namesto delitve pa imamo razbitje le-te na manjše enote. Če lahko delitev države oz. enote v prejšnjih razlagah jemljemo kot nevtralen pojem, ki nam relativno malo pove o načinu razpada, potem lahko za razbitje ugotovimo, da implicira nasilnejši razpad države, ki ima za posledico stanje nedefiniranih političnih razmer oz. odnosov.

Če nam slovarji podajajo samo osnovne informacije o posameznem pojmu, potem lahko v leksikonih in enciklopedijah najdemo širšo razlago pojma, ki ponavadi obsega tudi ozadje njegovega nastanka. Veliki splošni leksikon (Javornik 1997: 317) tako povezuje nastanek pojma balkanizacija z razpadom turškega cesarstva oz. z nastankom novih neodvisnih nacionalnih držav na Balkanu, balkanizacija pa naj bi pomenila politično razdrobitev, razcepitev na posamezne države in je sinonim za nestabilnost. Balkanizacija torej poleg nasprotja urejenosti nastopa tudi kot nasprotje stabilnosti. V tej razlagi je zanimiva definicija razdrobitve oz. razcepitve na posamezne države, ki je definirana kot politična. V večini prejšnjih razlagah se pojavlja delitev, razpad geografsko-političnih enot na manjše dele, nikjer pa niso definirani motivi in vzroki za razpad oz. delitev. S tega stališča se mi zdi pomembno izpostaviti, da leksikon pojmuje vzroke oz. motive kot politične. Ob tem kot bistveni element balkanizacije ne nastopata več delitev in razpad, ampak politično motivirana delitev oz. razpad.

Tudi Slovenski veliki leksikon (Kocjan-Barle 2003: 148) povezuje nastanek balkanizacije s procesom politične cepitve vzhodne in jugovzhodne Evrope na majhne državne enote. Izraz pa naj bi se uveljavil konec 1. svetovne vojne, ko so na ozemlju razpadle Avstro-Ogrske monarhije nastale samostojne države Kraljevina SHS, Češkoslovaška in Madžarska. Balkanizacijo leksikon razlaga kot drsenje države v nered, nekdanj značilen za balkanske države, oz. kot uvajanje balkanskih razmer. Nastajale naj bi okoliščine, značilne za življenje, običaje in jezike balkanskih narodov. Balkanizacija zopet nastopa kot nasprotje urejenosti. Leksikon namreč govori o drsenju države v nered oz. uvajanju balkanskih razmer, ki jih SSKJ razlaga kot neurejene razmere.

Hrvaški enciklopedijski slovar (Jojić 2002: 86) balkanizacijo razlaga kot stanje popolne teritorialne razdrobljenosti med državami na nekem področju in nesposobnost doseganja minimalnega dogovora z namenom, da bi se zaščitili skupni interesi. Za razliko od ostalih

virov je v tem primeru balkanizacija razložena kot stanje in ne kot proces. Hrvaški enciklopedijski slovar in Politična enciklopedija iz leta 1975 (Srdić 1975: 68) balkanizacijo razlagata kot stanje in ne kot proces, pa tudi sami razlagi sta si precej podobni. Balkanizacija je torej stanje v odnosih med državami določene geografske regije, za katere je značilna skrajna razdrobljenost interesov in nezmožnost skupnega reševanja spornih vprašanj. Sam izraz je nastal na začetku 20. stoletja in se je uporabljal v zvezi z odnosi med balkanskimi državami v času organiziranja in izvajanja skupnega boja proti turškemu cesarstvu. Izraz se uporablja tudi v današnjem času, predvsem v političnem izrazoslovju, s slabšalnim pomenom za označevanje nizke stopnje politične zrelosti narodov in držav ter za označevanje nezadovoljujočega stanja v posameznih državah. Poleg že znane teritorialne razdrobljenosti razlagi k elementom balkanizacije dodajata interesno razdrobljenost in nesposobnost novih enot, da bi dosegle kakršenkoli dogovor za zaščito skupnih interesov. Ker je v obeh primerih omenjena interesna razdrobljenost oz. skupni interes, lahko iz tega izpeljemo, da so geografsko-politične enote, kljub različnim interesom, na nek način med seboj še vedno povezane in torej niso razpadle na povsem samostojne enote. Balkanizacija v tem primeru torej nastopa kot prehodno stanje pred popolno ločitvijo geografsko-političnih enot na povsem samostojne države.

Zanimiva je razlaga, ki jo najdemo v francoski enciklopediji Grand Larousse encyclopédique (Dubois 1960: 862). Dobesedni prevod iz francoščine se glasi takole: »Balkanizacija je izraz, uporabljen že pred prvo svetovno vojno, ki definira proces delitve države po nacionalni pripadnosti in ki se navezuje na nastanek novih držav na račun teritorialne enotnosti, ki jo predstavlja zaokrožena zemljepisna enota, ki ima predpravico upravljanja z enoto, če ne celo politične predpravice do te enote.« Razlaga je zanimiva predvsem zato, ker izpostavi delitev po nacionalni pripadnosti. Kot smo že ugotovili, gre pri balkanizaciji za politično motivirano delitev, ki ji lahko sedaj dodamo še delitev po načelu nacionalne oz. etnične pripadnosti. Iz tega sledi, da balkanizacija nastopi, ko se etnične skupine v neki zaključeni geografsko-politični enoti začnejo politično organizirati in se poskušajo odcepiti od te enote.

Nazadnje navajam še Casselov slovar sodobne politike (East 1994: 24), katerega razlaga se neposredno navezuje na osrednjo temo naloge, tj. balkanizacijo Gruzije. Balkanizacija je delitev regije (ali pogosteje države) v več manjših vzajemno antagonističnih držav. Prvotna uporaba pojma se navezuje na Balkan v času zatona in propada turškega in pozneje avstro-

ogrskega cesarstva. V zadnjem času se z balkanizacijo označuje razpad Jugoslavije in drugih večetničnih držav, vključno s Sovjetsko zvezo ter dogajanja v njenih avtonomnih republikah.

Če povzamemo, potem je balkanizacija v osnovi proces razpadanja večjih geografsko-političnih enot na manjše, na podlagi etničnih, političnih ali drugih razlik. Nove enote so neučinkovite in med seboj v sovražnih odnosih. Prihaja do posredovanja velesil in intervencionizma. Proces balkanizacije pa spremljajo neurejene politične in gospodarske razmere.

Da bi torej lahko ugotovili, ali se oz. se je v določeni geografsko-politični enoti odvijal proces balkanizacije, potem moramo pregledati področja, na katerih bi se kazale prej omenjene značilnosti: neučinkovitost, sovražnost odnosov, intervencionizem, neurejene politične in gospodarske razmere. Področja, na katerih se te značilnosti najbolj odražajo, so področje političnega dogajanja, področje gospodarstva, stopnja in razvitost organiziranega kriminala ter korupcije, posredovanje velesil, regionalno geopolitično ravnotežje ter odnosi med subjekti geografsko-političnega območja.

### 3. GRUZIJA

*Slika 4.1: Karta Gruzije*



Vir: [http://www.lib.utexas.edu/maps/cia06/georgia\\_sm\\_2006.gif](http://www.lib.utexas.edu/maps/cia06/georgia_sm_2006.gif) (9. 10. 2006).

#### 3.1 Splošno o Gruziji

##### 3.1.1 NARAVNE RAZMERE

Gruzija je najzahodnejša država Transkavkazja; leži na vzhodni obali Črnega morja, na severu meji na Rusijo, na vzhodu na Azerbajdžan, na jugu pa na Armenijo in Turčijo. Je večinoma gorata dežela. Na severu je z globokimi dolinami razrezan Kavkaz, ki se proti jugu strmo spušča v Kolhidsko ravnino ob Črnem morju. Iz nje se proti jugovzhodu nadaljuje široko podolje, v vzhodnem delu pa ga prekinja nizki Suramski hrbet, izrazita podnebna ločnica med vlažnim zahodnim in sušnim vzhodnim delom. Onstran je v porečju Kure nizko hribovje z medgorskimi kotlinami. Južni del Gruzije sega v Armensko višavje, visoko planoto, nad katero se dvigajo ugasli ognjeniki. Podnebje v zahodnem delu je vlažno subtropsko z milimi zimami in vročimi poletji ter obilnimi padavinami vse leto. Vzhodni deli imajo celinsko podnebje z vročimi in suhimi poletji ter s hladnimi zimami. Proti črnemu morju tečejo številne reke, največja je Rioni. Vzhodni del je sušnejši, vode iz njega pa odtekajo v reko Kura in nato v Kaspijsko jezero. V armenskem višavju so številna slana jezera. Najrodovitnejša tla so v Kolhidski ravnini in v rečnih dolinah. V zahodnem delu prevladujejo listopadni gozdovi, v vzhodnem delu stepa (Natek 2000: 235).

### 3.1.2 PREBIVALSTVO IN POSELITEV

Po narodni pripadnosti so najštevilčnejši Gruzinci, ki predstavljajo 70 % vsega prebivalstva. Govorijo gruzinski jezik in pišejo v posebni gruzinski pisavi. V Gruziji živijo še Armenci (8 %), Rusi (6 %), Azeri (6 %), Irancem sorodni Oseti (3 %), Abhazi (2 %) in okoli 90.000 Adžarov. Versko opredeljenih je okoli 55 % prebivalcev. Gruzinci so večinoma pripadniki avtokefalne gruzinske pravoslavne cerkve, ki jo vodi tbilisijski patriarh. Azerbajdžanci, Oseti, Abhazi in del Gruzincev, predvsem Adžarov, pa so sunitiski muslimani (11 %). Najgosteje sta poseljeni Kolhidska ravnina in Tbilisijska kotlina. Številna manjša mesta so v dolinah. Večja mesta so Tbilisi, Kutaisi, Rustavi, Batumi in Suhumi (Natek 2000: 235).

V prvem desetletju samostojnosti se je gruzinsko prebivalstvo zmanjšalo za okoli 15 %. Abhazija in Južna Osetija sta zaradi oboroženih konfliktov izgubili približno polovico svoje populacije, predvsem zaradi preseljevanja. Emigracija je najbolj prizadela gorske regije države. Ena četrtnina vsega prebivalstva živi v glavnem mestu, na splošno pa se je delež prebivalstva v urbanih središčih zmanjšal s 55 % v letu 1989 na 52 % v letu 2002. Industrijska središča, kot sta Rustavi in Kutaisi, so po osamosvojitvi izgubila okoli 20 % svojega prebivalstva (Jane's Sentinel Security Assessments 2006).

### 3.1.3 DRŽAVNA UREDITEV

Gruzija je demokratična predsedniška republika z močno izvršno vejo oblasti. Volilno pravico imajo vsi gruzinski državljani, starejši od 18 let. Predsednika republike izvolijo na splošnih volitvah. Nova ustava, sprejeta leta 1995, določa, da je predsednik države, ki je hkrati tudi predsednik vlade, izvoljen neposredno za največ dva petletna mandata. Predsednik ima velike pristojnosti, saj predseduje tudi sejam vlade in je vrhovni poveljnik oboroženih sil. Enodomni vrhovni svet oz. parlament ima 235 poslancev, ki jih za štiri leta izvolijo na splošnih volitvah. 85 poslancev je izvoljenih po večinskem sistemu, po načelu en delegat na teritorialno enoto. 150 poslancev pa je izvoljenih po proporcionalnem sistemu, glede na število glasov, ki jih dobi posamezna stranka (Ustava Ruske federacije 2006).

Gruzija je razdeljena na devet regij ter devet mest in vključuje dve avtonomni republiki: Adžarijo in Abhazijo. Avtonomijo je razglasila tudi regija Južna Osetija. Vsaka od avtonomnih političnih entitet ima lastno lokalno izvoljeno vlado. Vendar osrednja vlada v Tbilisiju, kljub neodvisnosti teh entitet, uradno ne priznava lokalnih vlad Abhazije in Južne Osetije (CIA – The World Factbook 2003).

Abhazija je po gruzinski ustavi iz leta 1995 avtonomna republika z lastnima parlamentom in vlado. Abhazi (18 % prebivalstva) so 21. 7. 1992 razglasili neodvisno republiko in v vojni 1992 – 93 pregnali gruzinsko vojsko. 65-članski parlament je 26. 11. 1994 sprejel novo ustavo neodvisne Abhazije, ki pa je gruzinska vlada ne priznava (Natek 2000: 235).

Adžarija je avtonomna republika s svojima ustavo in parlamentom. Prebivalci so Gruzinci, ki so od 17. stoletja do 1878 živeli pod oblastjo Turčije in so prevzeli islam ter sami sebe imenujejo Adžare (Natek 2000: 236).

Južna Osetija je avtonomna pokrajina z večinskim osetskim prebivalstvom (66 %). Potem ko je gruzinski parlament 11. 12. 1990 odpravil južnoosetsko avtonomijo, je izbruhnila vojna med zagovorniki združitve s Severno Osetijo, ki pripada Rusiji, in gruzinsko vojsko. Ustavili so jo z mirovnim sporazumom 24. 6. 1992 in s prihodom ruskih mirovnih sil. Leta 1996 sta se strani sporazumeli o mirni rešitvi spora, vendar se o dokončnem statusu območja še nista dogovorili (Natek 2000: 235).

V obdobju Sovjetske zveze Gruzija ni imela svoje vojske, po razglasitvi neodvisnosti pa je gruzinska vlada začela posvečati veliko pozornosti oblikovanju enotne državne vojske. Danes vključuje njihova kopenska vojska 8.620, mornarica 1.830, letalstvo pa 1.250 vojakov. Julija 1992 je Gruzija postala članica Združenih narodov. Leta 1994 se je priključila programu Partnerstvo za mir; Gruzija je tudi članica Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (CIA – The World Factbook 2003).

## **Ustava**

Avgusta 1995 je bila sprejeta nova ustava, ki je nadomestila ustavo Sovjetske socialistične Gruzije iz leta 1978. V veljavo je stopila novembra 1995 po nacionalnih parlamentarnih in predsedniških volitvah. Nova ustava ni natančno definirala statusa Adžarije, Abhazije in Južne Osetije. Adžarija in Abhazija, ki sta pred tem že imeli status avtonomnih republik, sta bili prepoznani kot posebni entiteti in sta ohranili status avtonomnih republik znotraj Gruzije. Za Južno Osetijo znotraj ustave ni bil predviden poseben status. Originalna ustava iz leta 1995 je namigovala na kvazifederalno ureditev, znotraj katere bi lahko, potem ko bi Gruzinske oblasti vzpostavile teritorialni nadzor nad njo, pridobila nadaljnjo avtonomijo. Do spreminjanja ustave je prišlo januarja 2004. Spremembe je izvedla Sakašvilijeva vlada s pomočjo

parlamentarne večine. Ponovno je bila vzpostavljena funkcija ministrskega predsednika, ki je bila opuščena leta 1995, kot šefa vlade, ki je odgovoren predsedniku države (Jane's Sentinel Security Assessments 2006).

### **Izvršna oblast**

Predsednik je vodja države in predsednik vlade. Izvoljen je lahko za največ dva petletna mandata, na volitvah, ki potekajo ločeno od volitev v parlament. Predsednik imenuje ministrskega predsednika, ki vodi vlado. Ministrski predsednik sestavi vlado in predlaga ministre, ki jih mora potrditi parlament. Izjeme so minister za obrambo, minister za notranje zadeve in minister za državno varnost, ki so neposredno odgovorni predsedniku in varnostnemu svetu. Parlament lahko razreši vlado s 60-odstotno večino vseh izvoljenih poslancev. V primeru, da parlamentu v treh poizkusih ne uspe sprejeti državnega proračuna, lahko predsednik razpusti vlado ali parlament. V primeru odstopa oz. smrti predsednika, ga po ustavi nadomesti predsednik parlamenta, ki mora v roku 45 dni razpisati nove predsedniške volitve. V obdobju nadomeščanja predsednik parlamenta ne sme spreminjati sestave vladnega kabineta. Na regionalnem nivoju, izvemši Adžarijo in Abhazijo, obstajajo samo zametki izvršne oblasti v obliki devetih predsedniških predstavnikov in župana Tbilisija, ki jih pogosto zamenjujejo za guvernerje. Predstavniki nimajo nobenih formalnih pooblastil za vodenje, vendar so kljub vsemu zelo vplivni (Jane's Sentinel Security Assessments 2006).

### **Zakonodajna oblast**

Gruzinski parlament je endomno telo, sestavljeno iz 235 poslancev. 85 jih je izvoljenih neposredno po večinskem sistemu v volilnih okrožjih, ki ustrezajo pokrajinskim administrativnim enotam, 150 pa jih je izvoljenih po proporcionalnem sistemu s strankarskih list, ki so prestopile 7-odstotni prag, ki je potreben za vstop stranke v parlament. 10 sedežev je rezerviranih za predstavnike pokrajin, ki se nahajajo v Abhaziji in Južni Osetiji (Jane's Sentinel Security Assessments 2006).

### **Sodna oblast**

Sodni sistem je razdeljen na tri ravni. Na najnižji ravni so okrožna sodišča, ki obravnavajo tako kazenske, kot tudi civilne tožbe. Mestna sodišča, na naslednjem nivoju, služijo kot prizivna sodišča za okrožna. V primerih, ki jih obravnavajo, potrdijo odločitev okrožnega sodišča, oz. jim ga vrnejo v ponovno obravnavo. Mestna sodišča služijo tudi kot prvostopenjska sodišča za večje kriminalne primere. Na najvišjem nivoju je vrhovno sodišče,

ki služi predvsem kot prizivno sodišče. Od leta 1996, ko ga je ustanovil parlament, deluje tudi ustavno sodišče. Sestavljeno je iz devetih sodnikov, tri določi predsednik države, tri pa vrhovno sodišče. Tožilci imajo zelo velik vpliv na sodniške odločitve, predvsem na prvostopenjskih sodiščih. Leta 1998 je bil sprejet nov zakon o kazenskih postopkih, medtem, ko je bil nov zakon o civilnih tožbah sprejet leta 1997 (Jane's Sentinel Security Assessments 2006).

### **3.2 Kratek pregled zgodovine**

Da bi razumeli sedanjo kulturno in geografsko podobo države Gruzije ter dogajanje v njej, si na kratko pogledimo njeno zgodovino, za katero je značilno mešanje različnih kulturnih in religioznih vplivov, tako Vzhoda kot tudi Zahoda. Na ozemlju, na katerem obstaja država Gruzija, sta se skozi celotno zgodovino srečevala muslimanski in krščanski svet, prisotne pa so bile tudi nenehne težnje po združitvi posameznih regij na tem območju v enotno državo. Predniki Gruzincev so območje današnje Gruzije poselili na začetku prvega tisočletja pred našim štetjem. V obdobju med 6. in 4. st. pr. n. št. je v zahodnem delu obstajala država Kolhida, kjer so Grki iz Mileta po 6. st. pr. n. št. ustanavljali kolonije ob obali, medtem ko je v vzhodnem delu obstajala država Iberija. Pozneje so Gruzijo osvojili Perzijci, po smrti Aleksandra Velikega (325 pr. n. št.) pa se je osamosvojila. Ker je bila Kolhida zaveznica pontskega kralja Mitridata VI. (120 – 62 pr. n. št.) v vojni proti Rimljanom, je po Pompejevi zmagi na reki Lykos (66 pr. n. št.) postala del Rimskega imperija, kot provinca Pontus. V začetku 4. stoletja se je v Gruziji začelo širiti krščanstvo. Od 4. stoletja je bila Kolhida del Vzhodnorimskega cesarstva, kar je ostala do 8. stoletja. Iberija pa je bila od 5. stoletja dalje del sasanidske Perzije. Kralj Bagrat III. (975 – 1014) je združil vse kneževine v eno samo armensko državo, nato pa je v 11. stoletju nastala neodvisna gruzinska država in dosegla vrhunec v času kraljice Tamare (1184 – 1213). 1220 jo je uničil mongolski vladar Timur (Natek 2000: 236).

Naslednja tri stoletja sta se za oblast nad Gruzijo borili Turčija in Perzija. 1760 sta se kneževini Kartli in Kaheti osvobodili perzijske oblasti in se združili v Vzhodnogruzinsko kraljestvo, medtem ko je zahodni del ostal pod oblastjo Turčije. Vzhodnogruzinski kralj Heraklij II. je 1783 sprejel rusko varstvo, vendar je car Aleksander I. leta 1801 odpravil kraljevino in ozemlje priključil Rusiji. Leta 1810 si je ta priključila še zahodni del Gruzije, kraljevino Imeretijo. Ko je v Rusiji izbruhnila oktobrska revolucija, so tudi gruzinski boljševiki vzpostavili sovjetsko oblast, vendar so jo menjševiki ob podpori Turčije in Velike



Britanije uničili in 26. 5. 1918 razglasili neodvisno Gruzinsko republiko. Februarja 1921 sta gruzinska komunista Josip Visarionovič Džugašvili-Stalin in Grigorij Konstantinovič Ordžonikidze pripravila oboroženo vstajo, na pomoč pa jima je prišla Rdeča armada. Ob njeni podpori so 25. 2. 1921 razglasili sovjetsko socialistično republiko. 12. 3. 1922 so Gruzijo, Armenijo in Azerbajdžan združili v Zakavkaško sovjetsko federativno socialistično republiko, ta pa se je 30. 12. 1922 vključila v Sovjetsko zvezo. Po razpustitvi Zakavkaške republike 5. 12. 1936, so v okviru sovjetske zveze ustanovili Gruzinsko socialistično republiko. Na prvih večstrankarskih parlamentarnih volitvah leta 1990 je dobila večino prosovjetska opozicijska zveza Okrogla miza – svobodna Gruzija, za predsednika republike pa je bil izvoljen Zviad Gamsakhurdija. Ime države so spremenili in zdaj se glasi Demokratična gruzinska republika (Natek 2000: 236).

Za razumevanje aktualnega dogajanja v Gruziji je pomembno predvsem obdobje od 19. stoletja dalje, ko je bila Gruzija vključena v ruski imperij. Po ruski revoluciji leta 1918 je bila država tri leta samostojna, nato pa je bila nasilno priključena Sovjetski zvezi. 9. aprila 1991, po razpadu Sovjetske zveze, je Gruzija razglasila svojo samostojnost, kmalu za tem pa so se začeli notranji nemiri. Vzroke za nemire gre iskati predvsem v političnem, vojaškem in finančnem kaosu, ki je preprečeval izvajanje državnih reform (Zakareishvili in drugi 1996).

Na referendumu 31. 3. 1991 se je 89 % volivcev izreklo za ponovno vzpostavitev gruzinske demokratične republike iz leta 1918 in 9. 4. 1991 je Gruzija razglasila neodvisnost. Na predsedniških volitvah je zmagal dotedanji predsednik Zviad Gamsakhurdija. Ta je po izvolitvi vzpostavil diktaturo in s tem sprožil val demonstracij, ki so kmalu prerasle v državljansko vojno med njegovimi privrženci in nasprotniki. 2. 1. 1992 je oblast prevzel vojaški svet, sestavljen iz opozicijskih voditeljev, ki je odstavil predsednika in vlado in 10. 3. 1992 imenoval državni svet s predsednikom Eduardom Ševardnadzejem. Avgusta 1992 je izbruhnila vojna med Gruzijo in Abhazijo. Slednja je 21. 7. 1992 razglasila neodvisnost. Ko pa so se vanjo zatekli Gamsakhurdijeve privrženci, je gruzinska vojska zasedla glavno mesto Suhumi in prevzela oblast. Krvavi spopadi, v katerih je umrlo več kot 3.000 ljudi, okoli 25.000 pa jih je moralo zapustiti svoje domove, so se končali z gruzinskim porazom in premirjem, ki je bilo sklenjeno 14. 5. 1994. 3. 2. 1994 so v Tbilisiju podpisali gruzinsko-ruski sporazum o prijateljstvu, sodelovanju in dobrih sosedskih odnosih, 2. 3. 1994 pa je parlament ratificiral sporazum o vstopu v SND. Gruzija je v zameno za ruska vojaška oporišča na svojih tleh dobila precejšnjo gospodarsko in vojaško pomoč. 10. 3. 1996 je z Azerbajdžanom

podpisala sporazum o prijateljstvu in se dogovorila o transportu azerbajdžanske nafte prek svojega ozemlja. Pestijo jo nerešena vprašanja suverenosti nad Abhazijo in Južno Osetijo (Natek 2000: 236).

### **3.3 Etnične manjšine**

Zaradi svojega geopolitičnega položaja je bila Gruzija, za razliko od drugih bivših republik Sovjetske zveze, od nekdaj večetnična država. Na njenem ozemlju so se križale številne pomembne trgovske poti, kar je povzročalo množična preseljevanja ljudstev. Poleg tega je bilo ozemlje tarča različnih zavojevalcev, zaradi česa so se na tem ozemlju pojavljale vedno nove etnične skupine. Najobsežnejše naseljevanje gruzinskega ozemlja je potekalo v poznem srednjem veku in kasneje po priključitvi Rusiji. Iz tega razloga se je na tem področju že davno vzpostavil model medsebojnega soobstoja različnih narodov. Etnične skupine so tako svojo kulturo in življenjski slog vedno razvijale v skladu s tem modelom (Zakareishvili in drugi 1996).

Kljub temu da je Gruzija dosegla neodvisnost kot nacionalna država Gruzijcev, še naprej ostaja večetnična država s kompleksno razdelitvijo na etnične skupine iz različnih in pogosto sovražnih regij. Pod sovjetsko nadvlado so bile etnične in nacionalne razlike strogo določene in so bile odvisne predvsem od nacionalnosti, ki ji je pripadal oče. Posledično mešan izvor ni bil priznan, čeprav so bile medetnične poroke v Gruziji nekaj običajnega. Od zgodnjih devetdesetih dalje gruzinski državljani uradno niso bili več označeni kot pripadniki katere od etničnih manjšin, kljub temu pa se večina etničnih skupin zaveda delitev znotraj družbe (Jane's Sentinel Security Assessments 2006).

Po letu 1989 je prišlo do nekaterih pomembnih demografskih sprememb, ki so spremenile etnično podobo Gruzije. Nekatero etnične skupine so se iz takšnih in drugačnih razlogov začele preseljevati. Nekatero iz ekonomskih razlogov, druge zaradi medetničnega nasilja. Na splošno je prišlo do zmanjšanja rodnosti, kar je imelo za posledico upadanje prebivalstva. Po nekaterih ocenah naj bi v Gruziji poleg Gruzincev živelo še okoli 80 različnih etničnih skupin, največje med njimi pa predstavljajo Armenci, Rusi, Azeri, Osetijci, Grki in Abhazijci (The Parliament of Georgia 1995).

## **Gruzinci**

Gruzinska populacija v Gruziji je od leta 1989 upadla za okoli 500.000 ljudi, predvsem zaradi ekonomskega kolapsa, zaradi katerega so se ljudi izseljevali v mesta v Rusiji, Ukrajini in Grčiji. Na zmanjšanje prebivalstva pa je vplival tudi negativni naravni prirastek. Kljub vsemu pa je, primerjalno gledano, gruzinsko prebivalstvo upadlo v manjši meri kot druge etnične skupine. Glede na porazdelitev so Gruzinci prevladujoča etnična skupina po celotni državi, razen v Abhaziji in Južni Osetiji ter v dveh južnih provincah Samtskhe Javakheti in Kvemo Kartli. Večina vasi na tem območju in večina mest na vzhodu sta precej homogeno poseljeni z Gruzinci, medtem ko je etnična sestava urbanih središč v vzhodni Gruziji ter na obalah Črnega morja precej bolj kompleksna. Gruzinci predstavljajo 70 % prebivalstva glavnega mesta. Gruzinska populacija se deli na tri podskupine, ki se ločijo na podlagi zgodovinskih razlik, regionalne identitete in jezikovnih razlik. Te skupine so *Margaluri*, *Svanuri* in *Lazuri*, kljub temu pa se vsaka od teh skupin identificira kot del gruzinskega naroda. Skupna sta jim pripadnost gruzinski ortodoksni cerkvi in gruzinski jezik kot drugi jezik (Jane's Sentinel Security Assessments 2006).

## **Armenci**

V Gruziji živi okoli 300.000 Armencev. Na tem območju so naseljeni dlje kot katerakoli druga etnična skupina. Skupaj z Gruzinci živijo že od časov prvih zgodovinskih zapisov. Tradicionalno živijo v urbanih središčih, do 19. stoletja so bili prevladujoča etnična skupina v Tbilisiju. Danes predstavljajo okoli 10 % prebivalstva glavnega mesta (okoli 100.000). Večina jih govori gruzinsko, čeprav so se šolali v Armeniji ali Rusiji. Veliko gruzinskih Armencev odhaja na visoke šole v Erevan (Jane's Sentinel Security Assessments 2006).

Armenci so največja etnična manjšina. Geografsko so skoncentrirani predvsem v glavnem mestu Tbilisi in v regijah Akhalakalaki in Ninotsminda ter v Abhaziji. Največji problem, s katerim se danes soočajo, je relativna gospodarska nerazvitost južnega dela Gruzije, kjer jih večina tudi živi. Soočajo se tudi z nenehnimi spopadi z Azeri, ki se kažejo v terorističnih napadih na plinovode in ceste, ki vodijo v Armenijo ali Azerbajdžan. Problem predstavljajo tudi šibke gospodarske vezi Armencev, ki živijo v južnem delu Gruzije, z drugimi deli države, kar je predvsem posledica slabe infrastrukture. Tako se Armenci gospodarsko povezujejo predvsem z Armenijo (Zakareishvili in drugi 1996).

Drugi večji center armenske populacije je regija Javakheti na armensko-turški meji, kjer živi okoli 100.000 večinoma ruralnega armenskega prebivalstva, ki predstavljajo okoli 95 % prebivalstva v regiji. Armenci sestavljajo tudi 50 % prebivalstva sosednje regije Samtskhe. Regija Javakheti je slabo integrirana v Gruzijo in malo lokalnih Armencev govori gruzinski jezik. Prebivalstvo s tega področja se iz ekonomskih razlogov izseljuje predvsem v Rusijo in Armenijo. Med Gruzinci in Armenci na tem področju obstaja zgodovinsko pogojeno nezaupanje. Gruzinci se bojijo, da bi Armenija in Rusija spodbudili secesionistične težnje pri Armencih. Armenske skupnosti se nahajajo tudi v večini mest in nekaterih podeželskih delih province Kvemo Kartli (Jane's Sentinel Security Assessments 2006).

### **Rusi**

Rusi so bili tretja največja etnična skupina v Sovjetski socialistični republiki Gruziji. Njihovo število upada že od leta 1960, največje izseljevanje pa se je začelo po letu 1990, po umiku ruskih vojaških enot in njihovih družin. Rusi danes predstavljajo samo še okoli 2 % (okoli 100.000) gruzinskega prebivalstva, če ne upoštevamo Abhazije. Ta številka je ena najnižjih v SND. Večina jih živi v Tbilisiju, nekaj pa tudi Batumiju in Rustaviju ter nekaterih drugih mestih. Večina jih je starejših ali so v zakonskih vezeh z Gruzinci oz. pripadniki ostalih etničnih skupin. V mestih Javakheti, Kakheti in Guria obstajajo manjše ruske verske skupnosti. V predvojni Abhaziji je bilo 15 % (okoli 75.000) prebivalstva ruskega izvora (Jane's Sentinel Security Assessments, 2006).

Rusi v Gruziji niso izrazito geografsko skoncentrirani. Večina se jih je v Gruzijo preselila v času Sovjetske zveze in to v večja mesta, predvsem v Rustavi in Tbilisi ter v Abhazijo. V večini so pripadniki grške pravoslavne cerkve. Njihov največji problem predstavlja neznanje gruzinskega jezika, pa tudi odsotnost sorodstvenih vezi, ki bi jim pomagale premagovati stiske zaradi gospodarske krize. Gruzija se danes sooča z močnimi emigracijskimi tokovi pripadnikov ruske manjšine, zaradi česa industrija izgublja svojo kvalificirano delovno silo (Zakareishvili in drugi 1996).

### **Azeri**

Azeri so narod, ki izhaja iz Azerbajdžana. Trenutno jih v Gruziji živi okoli 350.000, skoncentrirani pa so v okrožju Kvemo Kartli južno od Tbilisija. Za razliko od ostalih nacionalnih manjšin naj bi se njihovo število od leta 1989 povečevalo. Razlog za to je predvsem pozitiven naravni prirastek in nizka stopnja migracij. Preseljujejo se predvsem v

Tbilisi, kjer ustanavljajo mestne skupnosti. Pouk v njihovih osnovnih šolah poteka v azerbajdžanščini, kot drugi jezik pa raje uporabljajo gruzinščino kot ruščino. Za razliko od Armencev in Rusov se Azeri v Gruziji ne izpostavljajo in so z večinskim prebivalstvom v dobrih odnosih. Zanimivo je, da se etnično nasilje med Azeri in Armenci, ki je značilno za Kavkaz, v Gruziji ne pojavlja, kljub temu da obe skupnosti živita druga ob drugi (Jane's Sentinel Security Assessments 2006).

Azeri so večinoma muslimanski šiiti. Živijo predvsem na jugovzhodu Gruzije, kjer predstavljajo absolutno ali pa vsaj relativno večino prebivalstva. Gre predvsem za ruralno prebivalstvo, ki veliko prispeva h kmetijski proizvodnji in ki se, kot Armenci, sooča s problemom nerazvitosti predelov, ki jih naseljujejo. Država bo morala kmalu učinkovito ukrepati in tej etnični skupini priskrbeti normalne pogoje za življenje. V nasprotnem primeru bo akumulacija njihovih socialnih in ekonomskih problemov prej ali slej začela ovirati celoten razvoj države. Azeri namreč predstavljajo učinkovito in mobilno delavno silo, ki v sebi nosi največji potencial za ekonomski razvoj celotne države (Zakareishvili in drugi 1996).

### **Osetijci**

Osetijci pripadajo jezikovni skupini, ki je sorodna perzijski. Imajo se za potomce starodavnega nomadskega plemena Alanov. V Gruziji, izven Južne Osetije, jih je pred konfliktom živelo okoli 100.000, njihovo število pa se je zmanjšalo na 30.000. Večina jih živi v Tbilisiju, kjer so v zakonskih vezeh z Gruzinci ali Rusi. Ostala populacija je bila v zgodnjih devetdesetih izgnana večinoma v Severno in Južno Osetijo. Od 65.000 Osetijcev v Južni Osetiji iz leta 1989, jih danes tam ostaja približno polovica, medtem ko so se ostali izselili v Rusko federacijo. Tradicionalno so bili Osetijci naseljeni po vsej osrednji in vzhodni Gruziji, kjer so živeli po mestih. Kljub temu da pouk v njihovih osnovnih šolah poteka v osetijskem jeziku in ruščini, dobro govorijo gruzinsko in se od večinskega prebivalstva ločijo manj kot ostale etnične skupine. Kljub etničnemu konfliktu med leti 1989 in 1992 se zdi, da Gruzinci manj sovražijo preostale Osetijce kot na primer Armence ali Ruse (Jane's Sentinel Security Assessments 2006).

### **Grki**

gruzinski Grki izhajajo iz pontske diaspore, ki je zapustila egejsko področje pred več kot 2000 leti in so do leta 1990 imeli malo stikov z Grčijo. Prej kot moderno grščino govorijo turščino ali ruščino. Iz teh razlogov in ker niso kazali nobene želje po secesiji, so bili v Gruziji dobro

sprejeti. Tudi uradni Tbilisi je v dobrih odnosih z Atenami. Od 100.000 Grkov, ki so živeli v Gruziji leta 1989, jih je več kot polovica izkoristila grško velikodušnost in emigrirala v Grčijo. Ta številka vključuje večino od 15.000 Grkov, ki so živeli v predvojni Abhaziji (Jane's Sentinel Security Assessments 2006).

Grki naseljujejo predvsem področja jugovzhodne Gruzije, večja mesta in obale Črnega morja. V večini so se na to območje preselili v 19. stoletju iz Anatolije in drugih delov Turčije. Gre predvsem za pripadnike pravoslavne vere, še pred kratkim pa so večino med njimi predstavljali sunitski muslimani (Zakareishvili in drugi 1996).

### **Abhazijci**

Abhazijci pripadajo kirgiškemu narodu in so v sorodu s številnimi severnokavkaškimi narodi. Kljub njihovem majhnemu številu, v Gruziji jih živi manj kot 100.000, in njihovem sporu s Tbilisijem, so Abhazijci, poleg Gruzincev, edina etnična skupina, ki so v Gruziji priznani kot avtohtono prebivalstvo. Pred in po osamosvojitvi jih je zelo malo živelo v sami Gruziji, zelo malo pa jih tudi govori gruzinsko (Jane's Sentinel Security Assessments 2006).

Glede Abhazijcev si viri niso enotni, ali so ali niso etnična manjšina. Gruzija je namreč leta 1918 okupirala Abhazijo, tako da so z vidika Gruzije etnična skupina. Abhazijci se ne opredeljujejo za manjšino. V gruzinski ustavi je zapisano, da sta oba jezika, gruzinski in abhazijski, državna jezika (Zakareishvili in drugi 1996).

Volitve leta 1995 so pokazale, da je sodelovanje različnih etničnih skupin pri političnem odločanju še vedno zelo šibko. Politične odločitve ljudje dojemajo kot vsiljene s strani državnega centra. Razlog za to je iskati predvsem v neučinkovitosti in slabi organiziranosti lokalnih oblasti. Zaradi slabega sodelovanja med lokalnimi in državnimi oblastmi prihaja do vedno večjih konfliktov in odtujenosti med lokalnimi oblastmi in centralno politiko. Ta problem pa je še posebno pereč za pripadnike etničnih manjšin, ki nobene od večjih in močnejših političnih strank ne dojemajo kot branilce svojih interesov. Eden od redkih mehanizmov, ki etničnim skupinam omogoča aktivno sodelovanje v političnem življenju, so sveti nacionalnih skupnosti, v katere se združujejo pripadniki posameznih etničnih skupin. Res pa je, da se je mnogo takih organizacij že izrodilo v skupnosti radikalnih skrajnežev, ki delujejo proti državi (Civitas Georgica 1995).

Po osamosvojitvi Gruzije leta 1991 so nacionalne manjšine, predvsem v Abhaziji in Osetiji, zaostriale svoje zahteve po močnejši avtonomiji. Te zahteve pa so naletele na naraščajoči nacionalizem med večinskim narodom – Gruzinci. Leta 1989 so se začeli nasilni spopadi med Osetijci in Gruzinci, ki so se končali šele leta 1992, ko so bile na krizno območje poslane mirovne enote. Julija istega leta so svojo neodvisnost razglasili Abhazijci. Takratna gruzinska vlada je takoj reagirala in je v Abhazijo odposlala vojaške enote. Sledili so oboroženi spopadi. Do oktobra 1993 so abhazijske sile izgnale gruzinsko vojsko in več kot 200.000 Gruzincev je zbežalo iz Abhazije. Aprila 1994 je na podlagi pritiska s strani Združenih narodov prišlo do dogovora, ki je predvideval takojšnjo prekinitev spopadov, na območje pa naj bi bile napotene ruske mirovne enote. Po dogovoru naj bi Abhazija ostala del Gruzije, vendar pa bi obdržala močno stopnjo avtonomije. Ko je Abhazija novembra sprejela svojo ustavo, se je kljub dogovoru razglasila za neodvisno državo, vodstvo v Abhaziji pa se je šele februarja 1995 odreklo svojim zahtevam po neodvisnosti in namesto tega sprejelo konfederalno ureditev dveh suverenih držav (CIA – The World Factbook 2003).

### **3.4 Vera**

V času Sovjetske zveze se je na izražanje verske pripadnosti gledalo z neodobravanjem. Kljub temu je krščanstvo ostalo pomemben element gruzinske (tudi armenske) nacionalne identitete, v pretežno muslimanski regiji. Od leta 1980 dalje se krščanstvo in islam zopet uveljavljata, kaže pa se tudi vpliv drugih verstev. Na splošno lahko Gruzince, izmed vseh etničnih in verskih skupin, označimo kot verne in ne kot religiozne, v smislu pripadnosti določeni religiji.

#### **Krščanstvo**

Okoli 82 % Gruzincev se formalno opredeljuje za pripadnike krščanske vere. Gruzija je bila, za Armenijo, druga politična enota na tem območju, ki je leta 330 n. št. kot uradno verovanje sprejela krščanstvo. Sedež avtohtone Gruzinske ortodoksne cerkve je v Mtskheti, nekdanji gruzinski prestolnici, medtem ko patriarh živi v Tbilisiju. V ustavi iz leta 1995 je zapisano, da je Gruzija sekularna država, v kateri velja enakopravnost vseh ver, kljub temu pa priznava zgodovinsko pomembnost Gruzinske ortodoksne cerkve za narodni razvoj. Gruzinska ortodoksna cerkev se je osamosvojila od Ruske ortodoksne cerkve leta 1943. Ostala je v dobrih odnosih z režimi, ki so vladali v Gruziji po razglasitvi neodvisnosti, še posebej s tistim Gamsakhurdie, kot tudi z Ševardnadzejevim in Sakašvilijevim, ki sta, kljub neverskemu ozadju, del svojega vpliva navezovala na cerkev. Volitve leta 2003 so bile prve, v katerih je simbolika Gruzinske ortodoksne cerkve igrala pomembno vlogo. Ostale verske skupine se

pritožujejo, da je v zadnjih letih Gruzinska ortodoksna cerkev pridobila na njihov račun. Obstajajo številne ruske ortodoksne cerkve, ki jih obiskujejo predvsem Slovani in Grki. Tudi Osetijci in Abhazi so tradicionalno povezani z gruzinsko cerkvijo, čeprav z večjim predkrščanskim vplivom in tendenco, da se povezujejo z rusko cerkvijo. V Gruziji živi približno 60.000 katolikov, večinoma Armencev in Gruzincev na jugu. Leta 1999 je Gruzijo obiskal papež, ki sta ga sprejela patriarh in predsednik države (Jane's Sentinel Security Assessments 2006).

### **Islam**

Muslimani predstavljajo okoli 12 % gruzinskega prebivalstva; delijo se na sunite in šiite. Gruzinci v Adžariji so tradicionalno suniti, čeprav v obalnih mestih na tem področju prevladuje ortodoksno krščanstvo. Poleg nedelujočih mošej v Batumiju, jih je nekaj delujočih v gorskih vaseh v Adžariji, kljub temu pa se izvajajo tradicionalni muslimanski obredi. Ostale sunitske skupine predstavlja nekaj Kurdov in Kistov v soteski Pankisi. Tam so savdske islamistične skupine postavile novo mošejo in financirale humanitarno pomoč za čečenske begunce. Čeprav se v Gruziji večkrat omenja »spopad civilizacij« med krščanskimi Gruzinci in muslimanskimi Abhazi, je samo manjšina Abhazov islamske vere, v Abhaziji pa ni nobene mošeje.

Šiitsko islamsko skupnost predstavlja predvsem azerska etnična skupina. V južnem delu Gruzije, kjer živijo, je zelo malo mošej in samo ena v Tbilisiju. To odraža večje zatiranje islama pod sovjetsko oblastjo, kot ga je bila deležna ortodoksna krščanska cerkev (Jane's Sentinel Security Assessments 2006).



#### **4. BALKANIZACIJA GRUZIJE**

Da bi lahko sklepali o prisotnosti procesa balkanizacije v Gruziji, moramo narediti pregled dogajanja in procesov, ki so zajeli to državo po razpadu Sovjetske zveze, in jih primerjati s procesi, ki so značilni za balkanizacijo. Kot smo ugotovili na koncu poglavja o balkanizaciji, se le ta najbolj odraža na področju političnega dogajanja, področju gospodarstva, v stopnji in razvitosti organiziranega kriminala ter korupcije, v posredovanju velesil, regionalnem geopolitičnem ravnotežju ter odnosih med subjekti geografsko-političnega območja.

Subjekti geografsko-političnega prostora morajo biti med seboj v sovražnih odnosih. O naravi odnosov lahko sklepamo na podlagi prisotnosti in intenziteti oboroženih konfliktov. Politične razmere morajo biti neurejene. Neurejenost le-teh se odraža predvsem v odnosih med političnimi subjekti v geografsko-politični enoti, z načinom izvajanja oblasti in pristojnosti na teritorialnem območju, v boju za oblast, vključenosti prebivalstva v procese odločanja in izvajanja oblasti, pojavu korupcije itd. Neurejene morajo biti tudi gospodarske razmere, kar se odraža v stanju gospodarstva v državi. Značilnosti, ki kažejo na prisotnost procesa balkanizacije, so tudi stopnja razvitosti organiziranega kriminala; več ga je in večja je stopnja njegove razvitosti, večja je verjetnost prisotnosti balkanizacije. Na prisotnost balkanizacije kaže tudi stopnja vmešavanja velesil v notranje razmere države in regionalno geopolitično ravnotežje. Če je vmešavanje prisotno, lahko sklepamo na balkanizacijo.

Tako lahko izpeljemo pet indikatorjev, na podlagi katerih lahko ocenjujemo, ali se v Gruziji odvija proces balkanizacije ali ne. Teh pet indikatorjev je:

- prisotnost oboroženih konfliktov,
- način predaje oblasti, izvedba volitev in upoštevanje načel demokracije,
- gibanje BDP na prebivalca,
- razširjenost organiziranega kriminala in korupcije,
- prisotnost tujih sil na ozemlju Gruzije.

Za proces balkanizacije je značilna prisotnost oboroženih konfliktov. Izvedba volitev in predaja oblasti ne potekata v skladu z načeli demokracije. Slabo gospodarsko stanje se odraža predvsem v nizkem BDP-ju na prebivalca. Za državo, kjer poteka proces balkanizacije, je značilna visoka stopnja organiziranega kriminala in korupcije. Ena od značilnosti

balkanizacije je tudi intervencionizem, na katerega lahko sklepamo na podlagi prisotnosti tujih sil na ozemlju države.

## **4.1 Indikatorji balkanizacije**

### **4.1.1 PRISOTNOST OBOROŽENIH KONFLIKTOV**

Nasilje je v državi divjalo od osamosvojitve od Sovjetske zveze leta 1991 pa vse do začetka leta 1995. Za to obdobje so bili značilni prevlada lokalnih poveljnikov, secesionistični spori v pokrajinah Abhaziji in Južni Osetiji ter politično nasilje. Poskus atentata na predsednika Ševardnadzeja avgusta 1995, ki so ga domnevno izvedli pripadniki zloglasne zasebne milice *Mhedrioni* poveljnika Džabe Ioselianija, je imel za posledico obsežen obračun z neregularnimi paravojaškimi enotami, ki je bil uspešen (Jane's Sentinel Security Assessments 2006).

### **Južna Osetija**

Leta 1990 je bil za predsednika samostojne Gruzije izbran Zviad Gamsakhurdija, disident iz obdobja Sovjetske zveze. Po nastopu funkcije je uveljavil stroge protimanjšinske zakone, s katerimi je nameraval ukiniti avtonomen status Južne Osetije in Abhazije. Leta 1989 je Južna Osetija objavila namero po združitvi s Severno Osetijo, s čimer bi se odcepila od Gruzije in postala del Ruske federacije. To je bil začetek vojne v Osetiji, ki je dosegla vrhunec leta 1991. 18. marca 1992 je bil dosežen dogovor o prekinitvi ognja med osetijskimi separatisti in vladnimi enotami. Kljub nekaterim manjšim konfliktom se je začel mirovni proces. Po Ševardnadzejevem prevzemu oblasti je prišlo do posredovanja s strani mednarodne skupnosti, s konfliktom pa se je začela ukvarjati tudi Konferenca za sodelovanje in varnost v Evropi (KVSE). Težave so se pojavile tudi zaradi prisotnosti enot nekdanje Sovjetske zveze, ki so jih napadale tako osetijske, kot tudi gruzinske enote, da bi si priborile nujno potrebno oborožitev in opremo. Ruske enote so tudi obtožili sodelovanja v lokalnih konfliktih. 3. junija 1992 so bile, po dogovoru med gruzinskim vodstvom in predsednikom Ruske federacije Jelcinom, na območje poslane mirovne enote, ki so bile večinoma sestavljene iz ruskih vojaških enot. 24. junija je bil med Gruzijo in Rusijo sklenjen dogovor o reševanju konflikta, ki bo potekalo skladno z načeli KVSE o pravicah etničnih manjšin in ob ozemeljski celovitosti Gruzije. Ustanovljene so bile tristranske mirovne enote, ki so s svojo dejavnostjo začele junija. Gruzinske vojaške enote so prevzele nadzor nad gruzinskimi vasmi na območju, medtem ko so južnoosetijske enote prevzele nadzor nad osetijskimi vasmi. V Tbilisi je prišla manjša

skupina opazovalcev KVSE, da bi nadzorovala mirovna pogajanja (Amer in drugi 1993: 98-99).

### **Abhazija**

Abhazija si že od leta 1970 zama prizadeva, da bi se odcepila od Gruzije in priključila Ruski federaciji. Julija 1992 je tako avtonomna republika Abhazija razglasila neodvisnost in začel se je drugi oboroženi konflikt v Gruziji. Takoj po razglasitvi neodvisnosti so v Abhazijo vkorakale gruzinske enote in zavzele glavno mesto Sukhumi, kjer je bila vzpostavljena začasna regionalna vlada, sestavljena večinoma iz gruzinskega abhazijskega vrhovnega sovjeta. Gruzinske enote so imele do konca avgusta pod nadzorom večino regije, bojni pohod pa naj bi zahteval okoli 100 smrtnih žrtev. Nato je prišlo do mobilizacije abhazijskih sil, ki so jim na pomoč prišle enote prostovoljcev Konfederacije gorskih ljudstev Kavkaza, kar so si v Gruziji razlagali kot dokaz ruske pomoči seccionistični pokrajini. Položaj se je zaostрил 25. septembra, ko je ruski vrhovni sovjet zahteval, da Abhazijo zapustijo tako gruzinske enote kot tudi enote Konfederacije gorskih ljudstev Kavkaza in predajo orožje ruskim enotam. Konec novembra je abhazijsko ministrstvo za obrambo izdalo poročilo, po katerem je v štirih mesecih vojskovanja življenje izgubilo 400 pripadnikov abhazijskih vojaških enot. Gruzija naj bi izgubila 1100 vojakov, okoli 3000 pa naj bi jih bilo ranjenih. Vojna se je spremenila v pozicijsko, v kateri nobena od strani ni pričakovala hitre zmage. Gruzinske enote so nadzirale okoli 50 % abhazijskega ozemlja. Politične pozicije so ostale nespremenjene, v Abhaziji so bili odločeni nadaljevati vojno, dokler bodo na njenem ozemlju prisotne gruzinske enote; gruzinska vlada pa je hotela za vsako ceno preprečiti njeno odcepitev ali avtonomijo, zavzemala pa se je tudi, da ozemlje Abhazije in Gruzije nemudoma zapustijo vse ruske vojaške enote. Prvi poskus za prekinitve ognja avgusta 1992 je bil neuspešen, vendar se je iskanje rešitve nadaljevalo. Po kratkem obdobju miru so se boji leta 1993 nadaljevali, gruzinska vlada pa je ZN zaprosila za mirovne enote. V boje so bile vse bolj vpletene tudi ruske vojaške enote, kar je bilo predvsem posledica napada gruzinskih enot na eno od njihovih baz. Marca 1993 je prišlo do novega stopnjevanja bojev. Po posredovanju Rusije je prišlo 27. julija 1993 do dogovora o prekinitvi ognja, ki pa je bil prekinjen z novo ofenzivo abhazijskih enot na glavno mesto Sukhumi 16. septembra 1993. Slabo organizirane gruzinske enote so bile pregnane iz mesta, storjenih je bilo več zločinov proti civilnemu prebivalstvu (več tisoč mrtvih), območje pa je zapustilo okoli 150.000 Gruzincev (Amer in drugi 1993: 99-100).

Pozimi 1993 je prišlo do podpisa memoranduma, s katerim bi sprti strani, ob pomoči mednarodne skupnosti in Rusije, poskušali poiskati politično rešitev krize. Na podlagi tega je bil 14. maja 1994 v Moskvi podpisan sporazum o prekinitvi ognja, predvidena pa je bila tudi napotitev mirovnih enot na območje. Nadzor nad izvajanjem mirovne misije so prevzele ruske vojaške enote (Baranovsky 1995: 251-253).

### **Državlјanska vojna**

Leta 1994 je na ozemlju Gruzije potekala tudi državljanska vojna, ki so jo sprožili privrženci odstavljenega predsednika Gamsakhurdie. Po neuspehih v vojni z Abhazijo, je tedanjemu predsedniku Ševardnadzeju močno padla podpora; to so hoteli izkoristiti privrženci Gamsakhurdie za prevzem oblasti. Upor se je začel na zahodu države v mestu Mengrelia. Sovražnosti, ki so trajale dva meseca, lahko označimo za državljansko vojno, čeprav je bila bližje farski kot dejanski tragediji. V prvi fazi vojne, uporniki niso naleteli na skoraj nikakršen odpor s strani vladnih sil, v drugi fazi vojne pa je prišlo do podobne situacije, vendar z zamenjanimi vlogami. Uporniki so se preprosto porazgubili, vojna pa je zahtevala okoli 20 smrtnih žrtev. Ševardnadzejevi nasprotniki so preizkušali, kako močan je njegov nadzor nad Gruzijo. Njihov neuspeh pa gre pripisati predvsem dejstvu, da so bili sami zelo neorganizirani in brez prave politične podpore (Baranovsky 1994: 195-196).

#### **4.1.2 POLITIČNO DOGAJANJE**

Od stanja skorajšnjega zloma države po osamosvojitvi od Sovjetske zveze leta 1991 se je notranja stabilnost Gruzije leta 1995 občutno povečala, kar je doseglo vrhunec s sprejemom nove liberalne ustave avgusta in izvolitvijo Ševardnadzeja za predsednika 5. novembra. Ševardnadze in stranka, ki jo je ustanovil v letih 1993 – 94, Državlјanska zveza Gruzije (SMK), sta oblast trdno držala v svojih rokah v obdobju od 1995 do 1999, v katerem je bila dosežena občutna gospodarska rast, in na splošno se je zdelo, da je Gruzija na poti k politični stabilnosti in ozemeljski konsolidaciji. Kljub temu da je SMK zmagala na volitvah leta 1999 in da je bil Ševardnadze leta 2000 ponovno izvoljen za predsednika, sta korupcija in nesposobnost vlade znižala javno podporo stranki in privedli do razkola znotraj SMK, ki je naposled privedel do Ševardnadzejevega odstopa z mesta predsednika SMK septembra 2001 in do bistvene reorganizacije strankinih političnih sil pred parlamentarnimi volitvami leta 2003. Slednje pa naj bi uporabili kot odskočno desko za kandidate na predsedniških volitvah leta 2005, ko naj bi se Ševardnadze upokojil (Jane's Sentinel Security Assessments 2006).

Kot posledica rastočega nasprotovanja reformističnih sil v njegovi stranki se je leta 2001 naklonjenost predsednika obrnila nazaj h konservativni »stari gardi«, ki ji je vselej zaupal upravljanje represivnih ministrstev. Vidne osebnosti so bili notranji minister Kaha Targamadze, minister za varnost Vahtang Kutateladze, minister za gospodarstvo Ivane Čhartišvili in »nomenklaturno krilo« SMK Nika Lekišvilija in Važe Lordkipanidzeja (obeh nekdanjih visokih ministrov). Posledično je večina reformističnih ministrov razen ministra za finance Nogaidelija v tretji četrtini leta 2001 odstopila s svojih položajev. Reformistična frakcija v stranki je postala bolj dejavna in opozicijsko usmerjena v parlamentu, potem ko se je odpovedala vplivu v vladi. Priznavajoč, da SMK ni več služila njegovim političnim ciljem, je Ševardnadze septembra 2001 odstopil iz vodstva stranke v očitnem poskusu, da bi se distanciral od stranke, ki je vse bolj zasledovala cilje reformističnega krila. 30. oktobra 2001 je vdor pripadnikov enot ministrstva za državno varnost v prostore neodvisne televizijske postaje Rustavi-2 sprožil množične javne proteste. Vdor naj bi bil uradno del širših prizadevanj oblasti v boju proti korupciji, vendar pa so bile takšne trditve nemudoma ovržene. Namesto tega so odgovornost pripisali političnim elementom med nekdanjo komunistično nomenklaturo, ki so predstavljali tako imenovane »nazadnjaške« sile v Gruziji. Srd javnosti je bil še posebej uperjen v Kutateladzeja in Targamadzeja, ki so ju večkrat obtožili korupcije in poskusov utišanja svobodnih medijev. V očeh neodvisnih medijev in protestnikov pa sta slednja in njune skorumpirane in konservativne sile znotraj SMK postale glavni vir podpore Ševardnadzeju. Ukrepi proti postaji Rustavi-2 so imeli močne posledice za gruzinsko notranjo politiko. Jeza v javnosti je bila velikanska in v odgovor na trajajoče množične proteste pred parlamentom je Ševardnadze 1. novembra 2001 razpustil vlado, sam pa je zavrnil, da bi se odpovedal svojemu položaju. Ob javnih protestih je predsednika k odstopu pozval tudi Žvanija. Slednji, ki je bil nekdanji predsednikov zaveznik in ki mu je leta 1995 s svojo politično podporo omogočil zadržanje funkcije, je Ševardnadzeja okrivil za nezmožnost vlade, da zajezi korupcijo. Žvanija je posledično odstopil, da bi v parlamentu omogočil skupen poziv k odstopu Targamadzeja in Kutateladzeja. V Ševardnadzejevo novo vlado, ki je vključevala večino njegovih nekdanjih ministrov, niso imenovali nobenega od njiju. Kot posledica te krize je Žvanija oblikoval jedro zmerno sredinske opozicije v parlamentu, medtem ko je Sakašvili zapustil SMK in ustanovil radikalno »Novo nacionalno gibanje«, opozicijsko zvezo z izvenparlamentarnimi nacionalističnimi silami, ki se je osredotočila na vprašanja boja proti korupciji. Parlament je izbral Nino Burdžanadze, zaveznico Žvanije, za novo predsednico parlamenta, ki je na glasovanju premagala Ševardnadzejevega kandidata Važo

Lordkipanidzeja. Ševardnadze se je moral za podporo zanašati na majhno skupino zvestih poslancev in se osredotočiti na ponovno oblikovanje krhke podporne koalicije iz raznolikih frakcij v parlamentu. Navkljub temu, da je Burdžanadzejeva februarja 2002 izjavila, da pričakuje, da bo dopolnjeni osnutek ustavnih reform iz leta 2001 obravnavan v letu 2002, je bila ustavna reforma še naprej »zamrznjena« zaradi pomanjkanja večine v prid predsedniku v parlamentu in proračunske krize ter krize v Pankisiju (Jane's Sentinel Security Assessments 2006).

Avgusta 2001 so opozicijski člani parlamenta bojkotirali glasovanje o lokalnih volitvah in dopolnila k zakonu o volitvah, ki so zadevala postopek izbire Osrednje volilne komisije (OVK). V bistvu so argumenti opozicije proti obema zakonoma temeljili na trditvi, da bi nova zakona privedla do monopolizacije volilnega postopka v rokah ene stranke (SMK). Ker obstrukcija ni omogočila, da bi bilo prisotnih potrebnih 118 poslancev za doseg kворuma, so pripadniki opozicije predsednika Ševardnadzeja pozvali, naj vložijo veto na oba zakona, in celo vložili tožbo na ustavnem sodišču Gruzije. Posledično so bile lokalne volitve prestavljene s prvotnega datuma oktobra 2001, uradno iz razloga »pomanjkanja sredstev«. Na začetku leta 2002 je Ševardnadze poskušal prevzeti prevlado v SMK od Žvanije s tem, da je prikrito podpiral frakcijo v stranki, ki jo je vodil Levan Mamaladze, njegov imenovani predstavnik v jugovzhodni pokrajini Kvemo Kartli. Pridobil si je tudi podporo skupnosti poslovnih ljudi, ki so lobirali v njegov prid, da bi spremenili ustavo in mu dovolili, da leta 2005 kandidira za tretji mandat. Med ponovnimi razpravami o lokalnih volitvah aprila in maja 2002 si je Ševardnadze zadržal pravico, da imenuje izvršilno oblast lokalnih skupnosti v Gruziji. V skladu z manjšim kompromisom so to pravico omejili na krog ljudi, izvoljenih v občinske svete. Poleg tega je maja 2002 Mamaladzejeva propredsedniška frakcija Državlanske zveze dosegla pomembno zmago na sodišču, s katero je Žvaniji odvzela pravico, da na lokalnih volitvah, prestavljenih na 2. junij, nastopi pod okriljem SMK. Kot posledica tega so Žvanija in njegova »reformistična« ekipa morali nastopiti na listi neznane Krščansko-konservativne stranke. Na koncu se je pokazalo, da je SMK opustila vse upe na to, da bi si na lokalnih volitvah povrnila podporo, in je dovolila, da se te izvedejo sedem mesecev za normalnim rokom in ob katastrofalnem pomanjkanju organizacije. Volitve 2. junija so zato opazovalci zabeležili kot najslabše v kratki demokratični zgodovini Gruzije. Medtem ko je lahko prej vladajoča stranka prek volilnih odborov imela prekomeren vpliv, so leta 2002 različne stranke imele proste roke, da so se soočile med seboj in v številnih krajih je prevladala dobro poznana anarhija. Volitve so morali razveljaviti v mestih Rustavi in Zugdidi, v številnih drugih okrajih pa so jih močno

kritizirali. Dejansko so bili občinski samoupravni sveti (*sakrebulo*) v pokrajinah praktično v razsulu zaradi pomanjkanja realnih pooblastil in neznatnih finančnih sredstev, ki so jim bila dodeljena s strani države. Resnično moč so imeli predsednikovi imenovani zastopniki (*gamgebeli*) na okrajni in mestni ravni. Tako je bilo v letu 2002 edino telo, za katerega se je splačalo potegovati, mestni svet v Tbilisiju, kjer živi okrog ena tretjina vseh gruzinskih volivcev. Opozicijske stranke so si prizadevale, da bi si pridobile mesto predsednika mestnega sveta, ki je bil najvišji razpoložljivi politični položaj pred predsedniškimi volitvami leta 2005. Volitve so šteli tudi za pomembno prvo preizkušnjo za številne nove stranke, ki so bile ustanovljene od razdrobitve SMK konec leta 2001, pa tudi kot zadnjo možnost za tiste stranke, ki na volitvah leta 1999 niso prišle v parlament (Jane's Sentinel Security Assessments 2006).

Gruzinski državljani so 2. novembra 2003 glasovali na tretjih parlamentarnih volitvah, ki so bile izvedene v skladu z ustavo neodvisne Gruzije. Medtem ko je bilo na prejšnjih volitvah v letih 1995 in 1999 malo ideološke izbire za volivce, saj so se politične stranke »prilepile« na izstopajoče politične osebnosti, je razdrobljenost vodilne stranke v letih 2001 – 2002 povzročila zelo odprto politično situacijo v letu 2003. Porazen nastop SMK na lokalnih volitvah leta 2002 in v javnomnenjskih raziskavah pred volitvami (7-odstotna podpora) sta bila jasna pokazatelja, da bo stranka na kolikor toliko svobodnih volitvah doživela hud poraz. Pomanjkanje zaupanja v neodvisnost volilnih institucij, ki je temeljilo na njihovem slabem ukrepanju ob prejšnjih volitvah, je veliko Gruzincev prepričalo v to, da bo vlada poskušala manipulirati volitve, da bi obdržala svoj prevladujoč položaj v parlamentu. Ob tem, da si SMK in njeno pro predsedniško volilno zavezništvo (Za novo Gruzijo) nista uspela zagotoviti več kot le minimalne podpore, so privrženci opozicije izražali bojazen, da bo veliko volilno zmago njihovih strank v letu 2003 poskušala spodkopati s tem, da ne bi uspela organizirati transparentnih volitev. Povečana bojevitost novih strank, ustanovljenih po letu 2001, in njihovo oživljanje javnih protestov sta kazala na to, da bi dokazi o volilnih prevarah v njihovo škodo privedli do nasilne situacije po volitvah. Poglavitno odprto vprašanje je bila točnost volilnega registra OVK, za katerega so ugotovili, da je netočnih kar do 40 odstotkov vpisov z domnevno vključenimi imeni do 600.000 pokojnih Gruzincev in izpuščenimi desetstisoči živečih volivcev. Ob zelo omejenem času in finančnih virih, ki so bili na voljo OVK, je njena predsednica Nana Devdariani ocenila, da bo treba volitve izvesti z uporabo registra, ki je nenatančen v 10 do 15 % primerov. Največje netočnosti so zabeležili v Tbilisiju – območju občutnega priseljevanja, obenem pa tudi oporišču opozicije, kjer je imela vladajoča stranka

malo vpliva. Obstajala je tudi velika zaskrbljenost glede volilnih seznamov za izseljenske volivce, še posebej v Rusiji, kjer začasno biva na stotisoče Gruzincev, in transparentnost postopkov na teh volilnih mestih v tujini. Tako imenovana »radikalna opozicija«, ki jo je vodilo Narodno gibanje predsednika mestnega sveta v Tbilisiju Mihaila Sakašvilija, je zagrozila z bojkotom volitev in uvedbo javnih protestnih akcij, če se ne bi lotili odpravljanja teh pomanjkljivosti. Protestno gibanje je od konca leta 2001 naprej postalo pomembna sila v gruzinski politiki in je jasno predstavljalo zelo realno grožnjo nepriljubljeni vladi Ševardnadzeja. Gibanje se je jasno osredotočilo na zaznane manipulacije volilnih rezultatov novembra 2003. Javne protestne akcije, ki so imele velik vpliv na osamosvojitveno gibanje v začetku 90-ih let, so bile v zadnjem desetletju omejene na radikalne obrobne skupine, saj je Ševardnadze v svoje vrste pritegnil voditelje najbolj dejavnih mladinskih skupin in voditelje beguncev, pregnanih ob konfliktih v Abhaziji. Leta 2001 se je ob vprašanju korupcije v vladi aktiviralo mladinsko gibanje, ki ga je še bolj opogumil uspeh njegovih množičnih protestov oktobra in novembra 2001. V začetku leta 2003 je študentsko protestno gibanje postalo bolj radikalno pod sloganom *Kmara* (Dovolj), ki je močno podpiralo tako Narodno gibanje kot njegove tekmece, izhajajoče iz SMK, Združene demokrate pod vodstvom predsednice parlamenta Nine Burdžanadze in njenega predhodnika Zurabe Žvanije. *Kmara* se je uspešno ukoreninila v vseh večjih gruzinskih mestih ob avtoritarnem odzivu s strani varnostnih sil, ki so trdile, da opozicijske stranke organizirajo »ilegalne oborožene sile« za destabilizacijo države. Ko teh navedb ni bilo mogoče dokazati, so odkrito poskušali sprožiti govorce o vrnitvi k nestabilnosti iz obdobja v letih 1991 – 1995, ko so se razbohotile politično-paravojaške skupine. Rast podpore opozicijskim strankam in njihovo aktivno delovanje je sovpadalo z občutno ohladitvijo podpore Ševardnadzeju med njegovimi tradicionalnimi tujimi podporniki. Še posebej ZDA so bile v predvolilnem obdobju zelo dejavne in so od sredine leta 2003 naprej v Tbilisi poslale več visokih delegacij, da bi izvajale pritisk na vlado, naj se odpove volilnim manipulacijam. Medtem ko je Ševardnadze ognjevitno zanimal, da se sooča s pritiski, naj predčasno odstopi, je postalo jasno, da zahodni donatorji od njega pričakujejo, naj začne s pripravami na predajo oblasti novi generaciji voditeljev do leta 2005. Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) je na volitve poslala eno svojih največjih opazovalnih misij z okrog 450 kratkoročnimi opazovalci, da bi ovrednotili izpolnjevanje obljub Gruzije o svobodnih volitvah. Podobno kot v Armeniji in v Azerbajdžanu v začetku leta 2003 mednarodni in domači pritiski nikakor niso uspeli izboljšati izvedbe volitev v Gruziji. V skladu z večino ugotovitev sta navkljub temu, da je na vseh območjih, razen v Adžariji, obstajal politični prostor za dejanski večstrankarski boj, kaos v volilnem registru in



netransparenten postopek štetja glasov povzročila, da so bile uradni volilni rezultati videti kot farsa demokracije. To se je še posebej pokazalo z delovanjem domače nevladne organizacije Mednarodno združenje za poštene volitve in demokracijo (International Society for Fair Elections and Democracy – ISFED), ki je poročila opazovalcev na stotinah volilnih mest v vseh okrajih po državi uporabilo za lastno svojega paralelno štetje glasov. Ti rezultati so se tesno ujemali s predvolilnimi anketami, ki so jih izvedli neodvisni mediji, vendar pa so se bistveno razlikovali od rezultatov OVK. Pokazali so še posebej, da je OVK porast podpore strankam »radikalne opozicije« (Sakašvilijevega Narodnega gibanja in Delavske stranke) izničila z nekritično dodelitvijo prvega in drugega mesta provladnemu bloku Za novo Gruzijo in Preporodu. Vsi rezultati so potrdili, da so se zmerne opozicijske stranke (Demokrati Burdžanadzejeve, Nova desnica in Enotnost) slabo odrezale. Kot odgovor na objavljeno zmago provladnih strank so voditelji Narodnega gibanja, Demokratov Burdžanadzejeve in Enotnosti po 8. novembru pozvali svoje protestnike na ulice Tbilisija in začeli s kampanjo za razveljavitev volitev. Protestnikom iz drugih pokrajin so preprečili, da bi prišli v Tbilisi, saj so sile notranjega ministrstva zaprle cestni dostop do prestolnice. Glede na očitno zmago njegove stranke na volitvah je Sakašvili zavzel jasno vlogo karizmatičnega voditelja protestov in za svojo prednostno nalogo hitro postavil zahtevo po Ševardnadzejevem takojšnjem odstopu. Medtem ko se je predsednik uprl začetnemu valu protestov, je Ševardnadze krizo še zaostрил s tem, da je poiskal podporo pri Aslanu Abašidzeju, ki v Adžariji ni slovel po demokratičnih postopkih, in ruskem predsedniku Vladimirju Putinu, ki v odnosih z Gruzijo ni igral prav konstruktivne vloge. Sakašvili je v tem času pozval h kampanji državljanske nepokorščine in se je podal po pokrajinah, da bi organiziral vsedrjavno miroljubno odporniško gibanje. 21. novembra, na dan, ki je sovpadel z zapoznelo objavo končnih rezultatov s strani OVK, je povedel konvoj privrženecv opozicije iz Zugdidiya v Tbilisi. Naslednji dan je Sakašvili, ki je mahal z vrtnicami, neoborožene protestnike povedel k naskoku na parlament in k prekinitvi slovesnosti ustoličenja, s katero je Ševardnadze želel zamenjati Nino Burdžanadze na mestu predsednice parlamenta in s tem njegove namestnice po ustavi. Policijske sile in sile notranjega ministrstva, ki so bile v velikem številu nameščene v parlamentu, se niso zoperstavile dejanjem protestnikov. Ob tem ko se je predsednik umaknil v svojo uradno rezidenco in razglasil izredno stanje, je bilo jasno, da je izgubil nadzor nad državo in lojalnost svojih varnostnih sil. 23. novembra je ob posredovanju ruskega zunanjega ministra Igorja Ivanova Ševardnadze privolil v Sakašvilijeve zahteve po njegovem odstopu v zameno za imuniteto pred kazenskim pregonom in predsedniško funkcijo, kot je določala ustava, prepustil Burdžanadzejevi, ne da bi bil izstreljen en sam strel ali da bi prišlo do človeških

žrtev. Predsednikovi zastopniki v devetih pokrajinah Gruzije in v Tbilisiju so še isti dan odstopili, medtem ko so nekateri od Ševardnadzejevih najbolj mogočnih (in najmanj priljubljenih) ministrov, vključno z državnim ministrom Avtandilom Džorbenadzejem, potrebovali še dva dneva, da ponudijo svoj odstop. Devdarianijeva je naposled odstopila 28. novembra. Ključna imenovanja v prehodni vladi Burdžanadzejeve so bili med drugim Žvanija kot predsednik vlade, Giorgi Baramidze kot notranji minister in Zurab Nogaideli kot finančni minister. Tajnika Nacionalnega varnostnega sveta Teda Džaparidzeja, ki se je od Ševardnadzeja ločil 21. novembra, so imenovali za zunanjega ministra. Vodja ISFED Zurab Čiaberašvili je bil imenovan za predsednika OVK. V skladu z ustavo je Burdžanadzejeva objavila, da bodo izredne predsedniške volitve izvedene 4. januarja 2004, v 45 dneh po Ševardnadzejevem odstopu. Burdžanadze in Žvanija sta se dogovorila, da kot skupnega kandidata podpreta Sakašvilija, kljub temu da slednjega ni izzval noben drug vidni tekmeč. Sakašvili je bil tako izvoljen z več kot 96-odstotno podporo ob visoki volilni udeležbi. Izvedbo volitev so pohvalile tudi tuje in domače skupine opazovalcev (Jane's Sentinel Security Assessments 2006).

Po Rožnati revoluciji je politični vpliv ozko omejen na Narodno gibanje predsednika Sakašvilija. Navkljub temu, da je slednje izgubilo svojo močno začetno podporo med ljudstvom, se zaenkrat še ni pojavila resna opozicijska stranka, ki bi mu bila ustrezen tekmeč. S popolnim zlomom Ševardnadzejeve Državljske zveze Gruzije (Sakartvelos Mokalaketa Kavshiri – SMK) in zmede v številnih manjših strankah, ki niso podprle revolucije, je ob koncu leta 2003 prišlo do soglasja, da naj bi ponovljene parlamentarne volitve odložili na čas po roku 25. januarja 2004 (60 dni), določenem v skladu z ustavo. V nasprotju z nasveti mednarodnih svetovalcev je začasna predsednica Burdžanadze za datum volitev določila 28. marec 2004. Opozicijske stranke so temu nasprotovale, saj naj bi bilo to zanje prezgodaj, da bi se lahko ponovno organizirale in izvedle učinkovito kampanjo, kar bi pomenilo tveganje, da nobena stranka, razen vladajoče koalicije Narodnega gibanja – demokratov Sakašvilija in Žvanije, ne bi zmogla preseči 7-odstotnega praga, določenega za del volitev, izvedenih po proporcionalnem sistemu (150 sedežev), ki ga vlada ni hotela znižati na bolj običajnih 4 ali 5 %. Ob tem da je bilo skoraj vseh 75 sedežev, voljenih po večinskem sistemu, že zapolnjenih na volitvah novembra 2003 (in ne razveljavljenih), so stranke, ki so dozdevno nasprotovale novi vladi, že imele 35 sedežev, nadaljnjih 20 pa so zasedli nestrankarski kandidati; vendar pa se je večina slednjih na koncu postavila na stran Sakašvilija. Konec marca 2004 je poleg predsednikove stranke (66,2 %) samo koalicija Desna opozicija (8 %) presegla volilni prag, v

teku leta 2004 pa so se manjše frakcije odcepile od vladajoče stranke. V prvih dveh tednih svojega vladanja je Sakašvilijeva vlada prepričala staro zasedbo parlamenta, da je sprejela ključna ustavna dopolnila, ki so spremenila strukturo oblasti, da bi vladi s tem olajšala izvedbo reformnega programa. Novi sistem je okrepil vlogo predsednika, ki je dobil pravico razpustiti parlament, če slednji trikrat zapovrstjo ne bi potrdil proračuna, in obenem uvedel funkcijo predsednika vlade kot šefa kabineta, imenovanega s strani predsednika. Tako imenovani »represivni« ministristvi (notranje, obrambno in varnostno) sta podrejeni predsedniku, ki neformalno vodi tudi zunanjo politiko. Druga ministrstva so podrejena premierju. S povprečno starostjo 35 let za člane vladnega kabineta in predsednikom, starim 36 let, je gruzinska vlada postala najmlajša v Evropi, četudi so med marcem in junijem 2004 vključili dva bolj izkušena Gruzince s tujim državljanstvom, ki sta zasedla ključna položaja v vladi. Nepričakovana smrt predsednika vlade Zuraba Žvanije v sumljivih okoliščinah (podlegel naj bi zastrupitvi z ogljikovim monoksidom, ki je uhajal iz pokvarjenega plinskega grelca ob nočnem srečanju v prijateljevem stanovanju) 2. februarja 2005 je pustila praznino v osrčju nove vlade, ki so jo le delno zapolnili z imenovanjem njegovega zaveznika Zuraba Nogaidelija za premiera 8. februarja 2005. Kljub temu da je dočakal le 41 let, je bil Žvanija več kot desetletje ključna osebnost gruzinskega državnega vodstva in je deloval kot dejavnik stabilizacije ob bolj populističnem in karizmatičnem predsedniku. Nogaideli nima enakega vpliva, tako da ga na splošno štejejo za prehodno osebnost. To je Sakašvilijevi frakciji zagotovilo prevlado znotraj vlade, kjer so ministri z več izkušnjami prišli v spor s svojimi bolj radikalnimi kolegi, ki imajo podporo predsednika. Mirno in uspešno ukrepanje Žvanije ob krizi v Adžariji od marca do maja 2004 lahko v primerjavi s prenatrpanim in diletantskim odzivom na krizo v Južni Osetiji od junija do avgusta 2004 s strani predsednikovega varovanca Iraklija Okruašvilija uporabimo kot prikaz težav, ki jih pomanjkanje izkušenj v vladi v obdobju po Žvaniji predstavlja za administracijo. Tudi predsednica parlamenta Nino Burdžanadze, tretji ključni lik v »revolucionarni« koaliciji iz leta 2003, se vse bolj odvrča od predsednika in predsednika vlade (Jane's Sentinel Security Assessments 2006).

#### 4.1.3 PRISOTNOST TUJIH SIL

Vse od osamosvojitve naprej je Gruzija rusko vmešavanje, še posebej pa njeno podporo separatističnima pokrajinama Abhaziji in Južni Osetiji, razumela kot največjo grožnjo svoji varnosti. Rusija je ohranila vojaške baze v pokrajinah Adžariji in Džavaheti, ki se pogosto zdita bolj naklonjeni Moskvi kot Tbilisiju, pa tudi okrog 2.000 pripadnikov mirovnih sil na obeh separatističnih območjih. Konec maja 2005 je Kremelj naposled privolil v umik

preostalega osebja in opreme do konca leta 2008. Mirovne sile na abhazijski črti premirja nominalno delujejo pod okriljem Skupnosti neodvisnih držav, vendar pa Rusija, ki se sklicuje na pomisleke abhazijske strani, vztrajno zavrača vključitev ukrajinskih in/ali azerbajdžanskih sil v misijo. Stotisoče pripadnikov gruzinske narodnostne manjšine v separatističnih pokrajinah so prav tako vzpodbujali, naj sprejmejo rusko državljanstvo, medtem ko imetniki gruzinskih potnih listov za vstop v Rusijo zdaj potrebujejo vizum. Gruzinski mladi novi voditelji v odnosih z Moskvo nimajo osebnih odprtih vprašanj, ki so jih imeli Ševardnadze in njegova generacija, vendar pa je bil njihov pristop pogosto zmoten in se še naprej soočajo z nasprotovanjem njihovi odkrito prozahodni politični usmeritvi. Medtem ko je Moskva ob Sakašvilijevem obračunu z adžarskim vodstvom maja 2004 odigrala zanjo prav neznačilno nevtralno vlogo, pa je Tbilisi del ruskega vodstva kritiziral zaradi njegovega domnevno nasprotovalnega vedenja med krizo v Južni Osetiji v naslednjih mesecih. Odnosi so dosegli novo najnižjo točko oktobra 2005, ko je gruzinski parlament sklenil, da morajo pripadniki ruskih mirovnih sil v Južni Osetiji in Abhaziji dokazati svojo učinkovitost do februarja oz. julija 2006 ali pa se umakniti (Jane's Sentinel Security Assessments 2006).

Namestitev sil ZDA, namenjenih za usposabljanje, po letu 2002 je povzročila vztrajne trditve s strani Abhazije in Južne Osetije, da Tbilisi usposablja in ponovno opremlja svojo vojsko za nov napad nanju. Zaradi pritiska s strani držav, ki finančno podpirajo Gruzijo, in verjetnega ruskega vojaškega odgovora je neposreden napad izjemno malo verjeten, Sakašvili pa je izključil možnost uporabe sile, razen v najbolj ekstremnih razmerah. Kljub temu pa je bolj očitna vključitev ZDA v ta spor, kot kaže, okrepila dolgoročno pozicijo Tbilisija nasproti Abhaziji in od januarja 2004 naprej se zdi, da je abhazijski režim, ki se je doma soočil s prej nepredstavljivo neenotnostjo, začel z določeno stopnjo sodelovanja. Varnost na abhazijski meji se je tako na splošno po letu 2003 občutno povečala navkljub dejstvu, da je Opazovalna misija Združenih narodov v Gruziji (UNOMIG) oktobra 2005 podala izjavo, v kateri opozarja na povečanje napetosti ob meji. Tbilisi je leta 2005 poskusil sprožiti pogovore z novim vodstvom Abhazije, vendar pa so povolilni nemiri v Suhumiju povzročili izjemno nestabilno politično situacijo med proruskimi in antiruskimi interesi v tej pokrajini, ki že od oktobra 2004 zmanjšuje možnosti za spravo. Medtem je bil Tbilisi zelo zaseden z dogajanjem v Južni Osetiji, precej šibkejši entiteti, kjer so dogodki od junija 2004 naprej uničili vsakršno začetno zaupanje v miroljubne namene nove gruzinske vlade. Predloge, ki jih je januarja in oktobra 2005 podal Tbilisi in ki Južni Osetiji ponujajo visoko stopnjo avtonomije ob hkratnem

uvajanju strogega mejnega nadzora, je južnoosetsko vodstvo za zdaj zavrnilo (Jane's Sentinel Security Assessments 2006).

Na slabe odnose Gruzije z Moskvo po prihodu Putina na oblast so še posebej vplivale napetosti, ki zadevajo potek druge čečenske vojne. Gruzija je med letoma 1996 in 1999 tesno sodelovala s separatistično vlado Aslana Mashadova, njene varnostne in politične sile pa so okrog 800 Čečenom in zavezniškim borcem pod poveljstvom Hamzata Gelajeva omogočile, da so med koncem leta 1999 in avgustom 2002 našli zatočišče v soteski Pankisi. Rusija je na to večkrat odgovorila s prikrito taktiko bombardiranja ali zračnega miniranja gorskih prelazov in vasi na ozemlju Gruzije. V naslednjih letih se je sodelovanje pri nadzoru meja okrepilo in zdelo se je, da je Sakašvili do Moskve odkrit pri zagotavljanju popolne zavezanosti Gruzije Rusiji. Vendar pa so leta 2004 nove napetosti glede Južne Osetije in pokol talcev v Beslanu v Severni Osetiji privedli do dvomesečnega zaprtja skupne meje in novih pozivov s severnega Kavkaza k neposredni ruski vojaški intervenciji v Gruziji (Jane's Sentinel Security Assessments 2006).

Odnosi z drugimi kavkaškimi in črnomoškimi državami so na splošno pozitivni in se od spremembe oblasti v letih 2003 – 2004 odvijajo brez večjih pretresov. Tesno povezovanje z Azerbajdžanom in Turčijo, ki sovпада s traso naftovoda Baku – Tbilisi – Ceyhan, je še naprej prednostnega pomena, po Oranžni revoluciji v Kijevu konec leta 2004 pa si Tbilisi želi v nastajajočo os Črno morje – Kavkaz – Kaspjsko morje povezati tudi Ukrajino in Moldavijo. Odnosi z Armenijo so prijateljski, a manj tesni in temeljijo na obojestranskih interesih, ki presegajo pričakovano geopolitično nezaupanje. Strateško povezovanje Gruzije z Bakujem, Ankaro in Washingtonom je povzročilo nekaj novih napetosti z Armenijo, ki je blizu Rusiji, sovražna do Turčije in zaseda del ozemlja Azerbajdžana, kljub temu da je bilo v obdobju po Ševardnadzeju veliko govora o izboljšanju odnosov z Erevanom. Bolj nacionalističen režim v Armeniji ali zlom režima Alijeva v Azerbajdžanu bi prav lahko porušil trenutno ravnotežje in zlorabil obsežni armensko in azerbajdžansko manjšino v Gruziji za obračun s šibkim osrednjim delom države. Voditelja tako Armenije kot Azerbajdžana, ki sta prikrojila izid svojih volitev leta 2003, sta seveda pozorna na precedenčni primer, ki ga je ustvarila nova »revolucionarna« vlada v Gruziji (Jane's Sentinel Security Assessments 2006).

#### 4.1.4 KORUPCIJA IN ORGANIZIRAN KRIMINAL

Večina mednarodnih denarnih podpornikov in številni gruzinski državljani ocenjujejo, da najresnejša grožnja Gruziji prihaja od znotraj, in sicer v obliki podkupljivosti nekdanje sovjetske *nomenklature*, s katero je bil obkrožen Ševardnadze. Korupcija je velikanski problem; pod nekdanjim režimom je prodrla na vse ravni politike in gospodarstva. Izhaja iz tradicionalnih kavkaških navad nepotizma in »klanskega« pokroviteljstva, neučinkovitosti iz sovjetske dobe in nesposobnosti države, da bi plačevala uradnike. Pomanjkanje ustrezne rešitve za vprašanje korupcije je bila pglavitna tema v kampanji pred parlamentarnimi volitvami novembra 2003 in osnovni povod za protestnike, ki so pozneje odstranili Ševardnadzeja. Sakašvili je ukrepe proti korupciji postavil za temelj svojega političnega programa in tranzicijska vlada je aretirala precejšnje število nekdanjih visokih uradnikov in poslovnežev, četudi je ob tem zanemarila skrb za ustrezne pravne postopke. Po mednarodnih statistikah je to imelo pozitiven učinek in je privedlo do zmanjšanja obsega korupcije v državi. V nasprotju s tem pa so Sakašvilijevo vlado obtožili, da ohranja politiko nepotizma, še posebej, kar zadeva novo adžarsko vodstvo, ki so ga postavili maja 2004, kjer majhna skupina pogosto neizkušanih prijateljev in drugih ljudi, zvestih predsedniku in predsedniku vlade, obvladuje vse ravni nove elite (Jane's Sentinel Security Assessments 2006).

S politično korupcijo je tesno povezano prodiranje organiziranih in mednarodnih kriminalnih mrež v najvišje sloje gruzinske družbe. Vzrok za to je deloma v pomanjkanju državnega nadzora nad separatističnima pokrajinama, Čečeni v Pankisiju in Adžarijo, v zadnjih letih, deloma pa v povezanosti državnega varnostnega aparata in organiziranega kriminala. Na to dejstvo vpliva tudi lega Gruzije na glavni poti za tihotapljenje mamil iz Osrednje Azije v Evropo in velika razširjenost kavkaških kriminalnih mrež v Rusiji, Ukrajini in drugje. Pod Ševardnadzejem se je to najbolj očitno kazalo v povečanju nasilja nad izseljenskimi in domačimi poslovneži ter njihovimi ugrabitvami v Tbilisiju, čeprav so to pod Sakašvilijem v večji meri izkoreninili. Sakašvili je izkoristil mednarodno podporo boju Gruzije proti kriminalu za svoje cilje podreditve osetijskega separatističnega režima, ki se opira na prihodke od tihotapstva med Rusijo in Gruzijo (Jane's Sentinel Security Assessments 2006).

#### 4.1.5 GOSPODARSTVO

Po razpadu Sovjetske zveze in s pojavom znotrajdržavnega konflikta se je Gruzija soočila z največjim ekonomskim kolapsom v sodobni zgodovini. Med letoma 1990 in 1994 se je BDP na prebivalca zmanjšal za skoraj tri četrtine na okoli 500 \$. Najbolj so bile prizadete pokrajine

severozahodne Gruzije, ki so bile v nekdanji Sovjetski zvezi med najbolj razvitimi. V gorskih pokrajinah je prenehala obstajati vsakršna formalna ekonomija. Navkljub konstantni ekonomski rasti od leta 1995 naprej, je ostala Gruzinska ekonomija še naprej v veliki meri pasivna, njena kapaciteta pa je obsegala manj kot polovico tiste, ki jo je dosegala v Sovjetski zvezi. Med letoma 1996 in 1997 je Gruzija dosegala gospodarsko rast, ki je presegala 10 %. Po tem obdobju se je gospodarska rast zmanjšala, predvsem zaradi finančne krize, ki je leta 1998 prizadela Rusijo. Od tedaj je znašala povprečna letna gospodarska rast 4,7 %, kar pa je bilo premalo, da bi državo potegnilo iz gospodarske krize. V letih 1998 in 2000 je kmetijstvo, ki je za državo vitalnega pomena, prizadela suša. Do okrevanja je prišlo leta 2001, ko naj bi le-to prispevalo k 5-odstotni gospodarski rasti v tem letu. Stopnja rasti BDP v letu 2002 je dosegala stabilnih 5 %, kar je bilo pod pričakovano stopnjo rasti. Kljub novembrski revoluciji in fiskalni krizi je v letu 2003 prišlo do stabilne gospodarske rasti, ki je dosegla 9 %. Če bi Gruziji uspelo obdržati stopnjo letne gospodarske rasti na tej ravni, bi šele leta 2011 dosegla BDP, ki ga je imela v letu 1990 (okoli 1.750 \$). Po bolj realističnih ocenah, ki vsebujejo 5-odstotno stopnjo gospodarske rasti, bo Gruzija to stopnjo dosegla šele leta 2016. Nadzor nad inflacijo je bil dosežen leta 1997. Gruzija je imela najvišjo stopnjo inflacije med vsemi nekdanjimi Sovjetskimi republikami, razlog za to pa je bila v veliki meri liberalizacija cen. 162,7-odstotna inflacija iz leta 1995 je bila do leta 1998 zmanjšana na 3,6 %. Razlog za to je predvsem sprejetje ortodoksne monetarne politike in močne podpore IMF. Leta 1995 je bila uvedena nova valuta, lari, kar je pospešilo ekonomsko aktivnost. Kljub vsemu pri uvedbi larija ni šlo povsem brez težav; povzročila jih je navezanost nove valute na rubelj. Kljub izgubi več kot polovice državnih zalog larija do decembra 1998, gruzijska centralna banka po nasvetu IMF ni intervenirala v podporo novi valuti. Lari je izgubil polovico svoje vrednosti. Od uvedbe leta 1995 je bila valuta naslednja tri leta, do leta 1998, ko je ruska ekonomska kriza pretresla veliko nekdanjih sovjetskih republik, relativno stabilna. Kljub vsemu pa je valuta od leta 1999 dalje spet relativno stabilna. Poglavitni gruzinski problem ostaja zunanji dolg. Leta 2002 je znašal več kot 1,8 bilijonov ameriških dolarjev ali 54 % BDP. Glavni posojilodajalec je Svetovna banka; do sredine leta 2001 je za razne projekte prispevala okoli 647 milijonov ameriških dolarjev. Julija 2004 je bil s Pariškim klubom posojilodajalcev sklenjen nov načrt vračanja dolga, sklenjen pa je bil tudi dogovor o podvojitvi finančne pomoči vladi pri njenih reformah (Jane's Sentinel Security Assessments 2006).

Pod Ševardnadzejem je bila jasna posledica gospodarskega zloma, razširjene korupcije, nizkega obsega vlaganj in pomanjkanja ozemeljskega nadzora kronična in vse večja finančna

kriza. Do leta 2004 so prihodki od carin večinoma pritekali k oblastem v Adžariji (trgovina s Turčijo) in Južni Osetiji (trgovina z Rusijo), saj sta pokrajini nadzorovali večino delujočih mejnih prehodov na severu in na jugu ter svojih prihodkov nista delili s Tbilisijem. Proračunski primanjkljaj osrednje vlade so krili zahodni donatorji (predvsem ZDA, Nemčija in EU), ki pa so po letu 2000 postajali vse bolj kritični do nove vlade. Vlada v obdobju po Ševardnadzeju je sprejela drastične in pogosto kontroverzne ukrepe za sanacijo finančnega stanja, ki so vključevali amnestijo pred kazenskim pregonom za podjetja, ki so odplačala svoje (nejasne) davčne zaostanke, operacije proti tihotapstvu na osetijski in abhazijski meji ter podreditev adžarske vlade in tamkajšnjih mejnih prehodov. S temi ukrepi so uspeli podvojiti davčne prihodke in mednarodno skupnost prepričali, da je ponovno odobrila visoke zneske proračunske in razvojne pomoči. Decembra 2003 je nova gruzinska vlada zavrgla osnutek proračuna svoje predhodnice za leto 2004 in obljubila, da bo nov proračun predložila v odobritev IMF, ki je septembra 2003 začasno ustavil pomoč Gruziji. Obisk s strani IMF v Gruziji februarja 2004 je bil na splošno pozitiven in je privedel do številnih priporočil v smeri ponovnega začetka odobritve posojil v nadaljevanju tega leta. Ta posojila so bila vključena v dopolnjeni proračun za leto 2004, ki ga je maja sprejel novo izvoljeni parlament. V tem proračunu so se odhodki povečali za 59 % na 700 milijonov ameriških dolarjev. 37 % proračuna naj bi pokrila tuja posojila in krediti. Na srečanju v sredini junija 2004 so se Evropska komisija in države posojilodajalke iz Svetovne banke zavezale, da bodo Gruziji v treh letih namenili milijardo ameriških dolarjev pomoči. To je bil več kot dvakratni znesek od tistega, za katerega je zaprosila nova vlada. Gruzija je izjemno odvisna od uvoza nafte in zemeljskega plina, za katera je zadolžena pri Rusiji in Turkmenistanu. Tranziten prenos cenovno ugodne kaspijske nafte in zemeljskega plina do zahodnih trgov po naftovodih in plinovodih čez Gruzijo je zato ključnega pomena za državno gospodarstvo in varnost. Prvi odsek naftovoda Baku – Tbilisi – Ceyhan so odprli maja 2005. Po dokončanju zadnjega odseka (2019 – 2023) ocenjujejo, da bodo letne tranzitne pristojbine prinašale 52,5 milijonov ameriških dolarjev (oz. 7,5 % letnega proračuna Gruzije v letu 2004). Gruzinski parlament je 19. decembra 2001 ratificiral sporazum o plinovodu Shah – Deniz – Baku – Tbilisi – Erzurum. Plinovod bo potekal prek 245 km ozemlja Gruzije. Dodaten sporazum, ki je bil leta 2003 podpisan z ruskim dobaviteljem Gazprom o oživitvi delovanja plinovoda Vladikavkaz – Tbilisi – Erevan in preskrbi Gruzije s sibirskim plinom, je privedel do bojazni glede možnosti realizacije vzporednih projektov. V začetku junija 2004 je gruzinska vlada presenetljivo imenovala Kaho Bendukidzeja, izjemno bogatega ruskega industrijalca gruzinskega porekla, za ministra za gospodarstvo. Bendukidze je nemudoma objavil kontroverzno politiko



»agresivne privatizacije«, katere cilj je prodaja skoraj 1.800 preostalih podjetij in premoženja v državni lasti. Na prvem mestu med temi so bila pristanišča in letališča ter tovarna bojnih letal Državni letalski obrat Tbilisi. Bendukidze ni smel objaviti ponudb za nakupe, prizadevali pa so si za vlaganja drugih ruskih »oligarhov«, da bi izboljšali dostop do ruskega trga. V mesecu dni je Bendukidze predlagal tudi osnutek davčne zakonodaje, ki je občutno poenostavljala dejavnost podjetnikov. Takšni ukrepi naj bi vzpodbudili tuja vlaganja v Gruziji, vendar pa obstaja resna skrb, kar zadeva verjetno povečanje ruskega vpliva v strateških gospodarskih sektorjih (Jane's Sentinel Security Assessments 2006).

## 5. VERIFIKACIJA HIPOTEZ

V diplomski nalogi sem si zastavil dve hipotezi, glavno in izvedeno. Glavna hipoteza se je navezovala neposredno na cilj diplomske naloge in je bila: *V Gruziji se je v času od razpada Sovjetske zveze odvijal proces balkanizacije*. S pomočjo te hipoteze sem poskušal ugotoviti, ali dogajanje v Gruziji od razpada Sovjetske zveze in razglasitve gruzinske neodvisnosti pa do danes nosi značilnosti balkanizacije. Da bi lahko izvedel to analizo, sem si postavil izvedeno hipotezo, s pomočjo katere sem definiral proces balkanizacije in poiskal indikatorje, na podlagi katerih sem nato preverjal glavno hipotezo. Izvedena hipoteza je bila: *Balkanizacija je kompleksen proces razpadanja države na manjše geografsko-politične enote, ki se odraža na več različnih področjih družbenega življenja*.

Na podlagi analize pojma v tretjem poglavju, lahko izvedeno hipotezo potrdim. Ugotovil sem, da ima pojem balkanizacija dolgo in pestro zgodovino. Prvotno je označeval drobljenje zemljepisnih in političnih enot na nove, majhne nacionalne države na področju današnjega Balkana, ki so ga spremljali procesi na različnih področjih družbenega življenja. Tekom zgodovinskega razvoja pa se je začel uporabljati v podobnih situacijah drugod po svetu; v nekem trenutku je celo izstopil iz geografsko-političnega konteksta in se povezal s celo vrsto vprašanj. V skrajnem pomenu je postal celo sinonim za razčlovečenje, neestetskost in razrušenje civilizacije. Kljub vsemu je danes še vedno najbolj aktualen osnovni in prvotni pomen balkanizacije, ki spada v geografsko-politični kontekst in ostaja v večji meri nespremenjen. To nam potrjuje tudi pregled aktualne literature in razprav, ki balkanizacijo v večini primerov še vedno povezuje s procesi, ki se odvijajo ob razpadanju držav. Večina pregledane literature balkanizacijo opisuje kot kompleksen proces razpadanja države na manjše geografsko-politične enote. Poglavitna ugotovitev o balkanizaciji pa je, da se ta najbolj odraža na področju političnega dogajanja, področju gospodarstva, v stopnji in razvitosti organiziranega kriminala ter korupcije, v posredovanju velesil, regionalnem geopolitičnem ravnotežju ter odnosih med subjekti geografsko-političnega območja. Če povzamem: balkanizacija je kompleksen proces razpadanja države na manjše geografsko-politične enote, ki se odraža na več različnih področjih družbenega življenja.

Za potrditev oz. zavrnitev glavne hipoteze pogledajmo, kaj kažejo indikatorji, na podlagi katerih sem preverjal prisotnost procesa balkanizacije v Gruziji. Prvi indikator je bil prisotnost oboroženih konfliktov. Na ozemlju Gruzije je prišlo do dveh večjih in enega manjšega. Prvi večji oboroženi konflikt je potekal med Gruzijo in avtonomno republiko Južno Osetijo. Boji

so potekali v obdobju med leti 1989 in 1992, vrhunec pa so dosegli leta 1991. Konflikt je bil nizke intenzitete, saj ni zahteval večjega števila smrtnih žrtev, boji pa, razen leta 1991, niso potekali kontinuirano. Kljub dogovoru o prekinitvi ognja, odsotnosti oboroženih spopadov in prisotnosti mirovniških enot še ni prišlo do politične rešitve konflikta. To nakazuje določeno verjetnost ponovnega izbruha spopadov. Drugi oboroženi konflikt, ki je bil večje intenzitete, pa je bil konflikt med Gruzijo in avtonomno republiko Abhazijo. Oboroženi spopadi so potekali od leta 1992 do leta 1994, zahtevali pa so nekaj več tisoč smrtnih žrtev in okoli 100.000 beguncev. Tudi v tem primeru je bil dosežen dogovor o prekinitvi ognja; na območju so nameščene mirovne enote, vendar pa politične rešitve konflikta ni. Obstaja velika verjetnost ponovnega izbruha spopadov. Tretji oboroženi konflikt ob odsotnosti oboroženega spopada težko označimo za oboroženi konflikt. V letu 1994 se je namreč med privrženici odstavljene predsednika Gamsakhurdie in vladnimi enotami odvijala dvomesečna državljanska vojna, v kateri pa dejansko sploh ni prišlo do spopadov, zato je bil to konflikt zelo nizke intenzitete in se je po dveh mesecih tudi zaključil z zmago vladnih enot. Prisotnost treh oboroženih konfliktov različne intenzitete kaže na prisotnost procesa balkanizacije.

Drugi indikator je pokazal, na kakšen način je prihajalo do predaje oblasti, kako so bile izvedene volitve in ali so bila pri tem upoštevana načela demokracije. Problematična je bila že vzpostavitev demokracije v Gruziji po razglasitvi njene samostojnosti, saj je prvi izvoljeni predsednik Zviad Gamsakhurdija po izvolitvi vzpostavil diktaturo. Demonstracije, ki so sledile, so se razvile v državljansko vojno med njegovimi privrženici in nasprotniki. 2. 1. 1992 je oblast prevzel vojaški svet, sestavljen iz opozicijskih voditeljev, ki je odstavil predsednika in vlado, ter imenoval državni svet s predsednikom Ševardnadzejem. Druga večja kriza je nastopila leta 2001, pred lokalnimi volitvami, ko je opozicija Ševardnadzeju in njegovi vladi očitala, da poskuša prek Osrednje volilne komisije prirediti lokalne volitve v svojo korist. Volitve so bile izvedene sedem mesecev za normalnim rokom in ob katastrofalnem pomanjkanju organizacije. Opazovalci so jih zabeležili kot najslabše v kratki demokratični zgodovini Gruzije. Novembra leta 2003 so bile izvedene tretje parlamentarne volitve, ki so potekale v skladu z ustavo neodvisne Gruzije. Pomanjkanje zaupanja v neodvisnost volilnih institucij, ki je temeljilo na njihovem slabem ukrepanju ob prejšnjih volitvah, je veliko Gruzincev prepričalo v to, da bo Ševardnadzejeva vlada poskušala ponarediti volitve, da bi obdržala svoj prevladujoč položaj v parlamentu. Poglavitno odprto vprašanje je bila točnost volilnega registra OVK. Obstajala je tudi velika zaskrbljenost glede volilnih seznamov za izseljenske volivce, še posebej v Rusiji, kjer začasno biva na stotisoče Gruzincev, in

transparentnost postopkov na volilnih mestih v tujini. Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) je na volitve poslala eno svojih največjih opazovalnih misij z okrog 450 kratkoročnimi opazovalci, da bi ovrednotili izpolnjevanje obljub Gruzije o svobodnih volitvah. Kaos v volilnem registru in netransparenten postopek štetja glasov je uradne volilne rezultate spremenil v farso demokracije. Opozicija je s pomočjo protestnikov dosegla odstop Ševardnadzeja in njegove vlade, ki je bila izvoljena na teh volitvah, ter razveljavitev volilnih rezultatov. Nove predsedniške volitve so bile izvedene v 45 dneh po Ševardnadzejevem odstopu. Kot je razvidno, so vse tri večje politične krize nastale kot posledica neupoštevanja načel demokracije in poskusov vplivanja na izide volitev, kar kaže na prisotnost procesa balkanizacije.

Tretji indikator je bil gibanje BDP-ja, ki kaže na stanje gospodarstva v državi. Po razpadu Sovjetske zveze se je Gruzija soočila z največjim ekonomskim kolapsom v sodobni zgodovini. Med letoma 1990 in 1994 se je BDP na prebivalca zmanjšal za skoraj tri četrtine na okoli 500 \$. Navkljub konstantni ekonomski rasti od leta 1995 naprej je ostala gruzinska ekonomija še naprej v veliki meri pasivna, njena kapaciteta pa obsega manj kot polovico tiste, ki jo je dosegala v Sovjetski zvezi. Med letoma 1996 in 1997 je Gruzija dosegala gospodarsko rast, ki je presegala 10 %. Po tem obdobju se je gospodarska rast zmanjšala, predvsem zaradi finančne krize, ki je leta 1998 prizadela Rusijo. Od tedaj je znašala povprečna letna gospodarska rast 4,7 %. Stopnja rasti BDP v letu 2002 je dosegala stabilnih 5 %, kar pa je bilo pod pričakovano. V letu 2003 je prišlo do stabilne gospodarske rasti, ki je dosegla 9 %. Če bi Gruziji uspelo obdržati stopnjo letne gospodarske rasti na tej ravni, bi šele leta 2011 dosegla BDP na prebivalca, ki ga je imela v letu 1990 (okoli 1.750 \$). Po bolj realističnih ocenah, ki vsebujejo 5-odstotno stopnjo gospodarske rasti, bo Gruzija to stopnjo dosegla šele leta 2016. Poglavitni gruzinski problem ostaja zunanji dolg. Leta 2002 je znašal več kot 1,8 bilijonov ameriških dolarjev ali 54 % BDP. BDP na prebivalca v Gruziji kljub gospodarski rasti še vedno ostaja nizek, pa tudi gospodarstvo je v slabem stanju, čeprav v zadnjem času kaže znake okrevanja. Tudi tretji indikator kaže na proces balkanizacije.

Četrty indikator je razširjenost organiziranega kriminala in korupcije. Slednja še vedno predstavlja velik problem v Gruziji. V času nekdanjega režima je prodrla na vse ravni politike in gospodarstva. Vzroke za to je treba iskati predvsem v tradicionalnih kavkaških navadah nepotizma in »klanskega« pokroviteljstva, neučinkovitosti iz sovjetske dobe in nesposobnosti države, da bi plačevala uradnike. S politično korupcijo je tesno povezano tudi prodiranje

organiziranih in mednarodnih kriminalnih mrež v najvišje sloje gruzinske družbe. Problem je predvsem pomanjkanje državnega nadzora nad separatističnima pokrajinama, Čečeni v Pankisiju in Adžarijo. V zadnjih letih prihaja do povezav med državnim varnostnim aparatom in organiziranim kriminalom. K temu pripomore tudi lega Gruzije, ki leži na glavni poti za tihotapljenje mamil iz Osrednje Azije v Evropo, in velika razširjenost kavkaških kriminalnih mrež v Rusiji, Ukrajini in drugje. To se je najbolj očitno kazalo v povečanju nasilja nad izseljenskimi in domačimi poslovneži ter njihovimi ugrabitvami. Tudi velika razširjenost korupcije in organiziranega kriminala kažeta na balkanizacijo.

Zadnji, peti indikator, je prisotnost tujih sil. Rusija je v Gruziji ohranila vojaške baze v pokrajinah Adžariji in Džavaheti, na obeh separatističnih območjih pa je nameščenih okoli 2.000 pripadnikov ruskih mirovnih sil. ZDA so po letu 2002 na ozemlju Gruzije namestile enote za usposabljanje gruzinske vojske. Na gruzinskem ozemlju pa so nameščeni tudi pripadniki opazovalne misije Združenih narodov v Gruziji (UNOMIG). Prisotnost vojaških enot tujih držav na območju Gruzije kaže na balkanizacijo.

Vseh pet indikatorjev kaže na proces balkanizacije. V Gruziji so bili prisotni oboroženi konflikti; predaja oblasti, izvedba volitev in politično dogajanje niso potekali v skladu z načeli demokracije, BDP na prebivalca je nizek, kar kaže na slabo gospodarsko stanje, razširjena sta organiziran kriminal in korupcija; na ozemlju Gruzije so prisotne tuje sile. S tem lahko torej potrdim tudi svojo glavno hipotezo in zapišem, da se je v Gruziji od razpada Sovjetske zveze naprej odvijal proces balkanizacije.

## 6. SKLEP

Balkanizacija, kompleksen proces razpadanja države na manjše geografsko-politične enote, ki se odraža na več različnih področjih družbenega življenja, je vsekakor zaznamovala prvo desetletje novo nastale samostojne Republike Gruzije, ki se je odcepila od Sovjetske zveze. Procesi, ki so se odvijali v Gruziji, so značilni za večino večetničnih držav, ki so nastale po koncu hladne vojne, z razpadom nekaterih večetničnih državnih tvorb, ko sta bili Sovjetska zveza in Jugoslavija. Za politična sistema obeh prej navedenih držav lahko rečemo, da nista upoštevala načel demokracije in sta na nek način potlačila etnične razlike med narodi, ki so bili njun sestavni del. Novo nastale države so se tako znašle pred kopico nerešenih vprašanj in različnih pogledov na prihodnjo državno ureditev, za katero niso poznale ustreznih mehanizmov. To dejstvo in neustrezno ukrepanje mednarodne skupnosti sta v prvem desetletju po koncu hladne vojne v središče mednarodnega dogajanja postavila etnične konflikte oz. proces balkanizacije.

Gruzija je od leta 1990 pa do danes precej napredovala, vendar se še vedno spopada s težavami, ki spodkopavajo njeno notranjo enotnost. Kljub reformam je še vedno predsedniška republika z nizko stopnjo politične kulture, kjer dostop do politične moči pomeni vse. To lahko privede do avtoritativne vladavine in vprašljivega izvajanja predsedniške oblasti. Posledica je korupcija na vseh nivojih, slab ekonomski razvoj, nezadovoljstvo državljanov in v skrajnem primeru tudi nasilje. Tudi vprašanje separatističnih republik še ni rešeno, ampak je samo zamrznjeno. Gruzinska vlada vztraja pri načelu teritorialne integritete, medtem ko separatisti poudarjajo pravico do samoodločbe. Verjetnost, da bodo ta vprašanja rešena v bližnji prihodnosti, je majhna. Vendar pa odsotnost nekaterih indikatorjev, ki kažejo na prisotnost balkanizacije, v zadnjem obdobju obeta pozitiven zaključek omenjenega procesa. V Gruziji trenutno ni nobenega oboroženega konflikta, nova vlada izvaja reforme in je na dobri poti, da izvede svobodne demokratične volitve brez ponarejanja rezultatov in da v primeru poraza ustrezno preda oblast novoizvoljenim predstavnikom, pa tudi gospodarsko stanje države se izboljšuje. Tako lahko zapišem, da bo Gruzija v ustreznih okoliščinah in ob močnih spodbudah stopila na pot stabilne demokracije, kar bi imelo pozitivne učinke za vso kavkaško regijo.

## 7. VIRI

### 7.1 Knjige, zborniki, članki

1. Amer, Ramses et al. (1993): Major armed conflicts. V Adam Daniel Rotfeld (ur.): *SIPRI Yearbook 1993*, 81-119. New York: Oxford University Press.
2. Anić, Vladimir (1998): *Rječnik hrvatskog jezika 3. prošireno izdanje*. Zagreb: Novi Liber.
3. Aubert, Antal et al. (ur.) (2003): *DUDEN Deutsches Universalwörterbuch, 5. überarbeitete Auflage*. Mannheim etc.: Dudenverlag, cop.
4. Bajec, Anton et al. (ur.) (1994): *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: DZS.
5. Baranovsky, Vladimir (1994): Conflict developments on the territory of the former Soviet Union. V Adam Daniel Rotfeld (ur.): *SIPRI Yearbook 1994*, 169-205. New York: Oxford University Press.
6. Baranovsky, Vladimir (1995): Russia and its neighbourhood: conflict developments and settlement efforts. V Adam Daniel Rotfeld (ur.) *SIPRI Yearbook 1995*, 230-264. New York: Oxford University Press
7. Barle, Andreja, Mirjam Počkar, Alojz Plužko, Tanja Popit in Bojana Novak-Fajfar (1995): *Sociologija: gradivo za srednje šole*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
8. Bučar, Bojko, Zlatko Šabič in Milan Brglez (2002): *Navodila za pisanje seminarske naloge in diplomska dela*. Ljubljana: FDV
9. Butterfield, Jeremy et al. (ur.) (2003): *Collins English Dictionary, Sixth Edition*. Glasgow: Collins.
10. Dubois, Claude et al. (ur.) (1960): *Grand Larousse encyclopédique, tome premier*. Pariz: Librairie Larousse.
11. East, Roger, Tanya Joseph (ur.) (1994): *Cassel Dictionary of Modern Politics*. London: Cassel.
12. Enloe, Cynthia (1990): *Policija, vojska i etnicitet*. Zagreb: Globus.
13. Gleditsch, Nils Peter, Peter Wallensteen, Mikael Eriksson, Margareta Sollenberg in Håvard Strand (2002): Armed Conflict 1946–2001: A new Dataset. *Journal of Peace Research* 39(5), 615-637.
14. Glynn, Patrick (1993): The age of Balkanization. *Commentary*. 96(1), 21-25.

15. Greenfeld, Liah (2001): Etymology, Definitions, Types. V Alexander J. Motyl (ur.): *Encyclopedia of nationalism, fundamental themes, Vol. 1*, 251-265. New York: Academic press.
16. Hannum, Hurst (2001): International Law. V Alexander, J. Motyl (ur.): *Encyclopedia of nationalism, Vol. 1*, 405-419. San Diego: Academic Press.
17. Hobsbawm, E. J. (1991): *Nations and nationalism since 1780: programme, myth, reality*. Cambridge: Cambridge University Press.
18. Jambreč, Peter (1992): *Uvod v sociologijo*. Ljubljana: DZS.
19. Javornik, Marija (ur.) (1997): *Veliki splošni leksikon, 1. knjiga*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
20. Jojić, Ljiljana in Ranko Matasović (ur.) (2002): *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Novi Liber.
21. Kaufman, Stuart J. (2001): *Modern hatreds: the symbolic politics of ethnic war*. Ithaca, London: Cornell University Press.
22. Kocjan-Barle, Marta et al. (ur.) (2003): *Slovenski veliki leksikon, 1. knjiga*. Ljubljana: Mladinska knjiga Založba.
23. Komac, Miran (2002): *Varstvo manjšin. Uvodna pojasnila in dokumenti*. Ljubljana: Društvo Amnesty International Slovenije, Inštitut za narodnostna vprašanja.
24. Krag, Helen in Lars Funch (1994): *»The North Caucasus: Minorities at Crossroads«*. Manchester: Minority Rights Group International, The North Caucasus, 94/95.
25. Miles, Robert (2004): Nationalism. V Ellis Cashmore (ur.): *Encyclopedia of race and ethnic studies*, 296-298. New York: Routledge.
26. Natek, Karel (2000): *Države sveta 2000*. Ljubljana, Mladinska knjiga.
27. O'Kill, Brian et al. (ur.) (1991): *Longman Dictionary of the English Language*. New Edition, Harlow: Longman.
28. Petrič, Ernest (1977): *Mednarodnopravno varstvonarodnih manjšin*. Maribor: Obzorja.
29. Robertson, David (2002): *A Dictionary of modern politics – 3<sup>rd</sup> ed*. London: Europa.
30. Roter, Petra (2001): Locating the »Minority Problem« in Europe: A Historical Perspective. *Journal of International Relations and Development* 4(3), 221-249.
31. Srdić, Milutin (ur.) (1975): *Politička enciklopedija*. Beograd: Savremena administracija.
32. Sruck, Vlado (1995): *Leksikon politike*. Maribor: Obzorja.
33. Steinmetz, Sol et al. (ur.) (1996): *Random House Compact Unabridged Dictionary, Special Second Edition*. New York: Random House.



34. Tishkov, Valery (1999): Ethnic Conflicts in the Former USSR: The Use and Misuse of Typologies and Data. *Journal of Peace Research* 36(6), 571-591.
35. Todorova, Maria (2001): *Imaginarij Balkana*. Ljubljana, Inštitut za civilizacijo in kulturo – ICK.
36. Toporišič, Jože (1992): *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
37. Wallensteen, Peter in Margareta Sollenberg (2001): Armed Conflict, 1989 – 2000. *Journal of Peace Research* 38(5), 629-644.
38. Wehmeier, Sally et al. (ur.) (2005): *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*, 7th edition. Oxford: Oxford University Press.

## 7.2 Internetni viri

39. CIA – The World Factbook (2003): *Georgia*. Dostopno na <https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/gg.html> (10. 5. 2006).
40. Civitas Georgica (1995): *Local elections in Georgia: Opportunity for ethnic minorities*. Dostopno na <http://www.civitas.ge/projects/EpkkkFEZkEPPjGaFhl.php> (10. 5. 2006).
41. Jane's Sentinel Security Assessments (2006): *Georgia*. Dostopno na [http://www4.janes.com/subscribe/sentinel/CISS\\_doc\\_view.jsp?Sent\\_Country=Georgia&Prod\\_Name=CISS&K2DocKey=/content1/janesdata/sent/cissu/geors010.htm@current](http://www4.janes.com/subscribe/sentinel/CISS_doc_view.jsp?Sent_Country=Georgia&Prod_Name=CISS&K2DocKey=/content1/janesdata/sent/cissu/geors010.htm@current). (12. 6. 2006).
42. Perry-Castañeda Library Map Collection (2006): *Republic of Georgia Maps*. Dostopno na [http://www.lib.utexas.edu/maps/georgia\\_republic.html](http://www.lib.utexas.edu/maps/georgia_republic.html) (09. 10. 2006)
43. The Parliament of Georgia (1995): *Ethnic Issues*. Dostopno na [http://www.parliament.ge/GENERAL/C\\_D/ethissu.html](http://www.parliament.ge/GENERAL/C_D/ethissu.html) (10. 5. 2006).
44. University of Southern California (2005): *School of international relations: Conflict Early warning system*. Dostopno na [http://www.usc.edu/dept/LAS/ir/cews/html\\_pages/codinprocedure.htm](http://www.usc.edu/dept/LAS/ir/cews/html_pages/codinprocedure.htm) (8. 5. 2006)
45. Ustava Ruske federacije (2006): Dostopno na <http://www.departments.bucknell.edu/russian/const/constit.html> (12. 6. 2006).
46. Zakareishvili, Paata, Gimzer Zedelashvili in Tato Urjumalashvili (1996): *Ethnic Minorities in Georgia*. Dostopno na <http://www.sakartvelo.com/Files/Conflicts/minorities.html> (10. 5. 2006).